

POZDRAV Z VÁLKY

3

Otevřená zpověď příslušníka české jednotky v Afghánistánu.

OD KOMPLEXŮ K UMĚNÍ

10

Originální koncept Josefa Mladějovského ukazuje, z čeho všeho se dá vystavět nové město.

JOSEF KOSTOHRYZ

7

Dvacet pět let uplynulo od úmrtí významného českého básníka a překladatele.

Kulturní

noviny

PRVNÍ DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

29 Kč / PŘEDPLATITELÉ 25 Kč

V ČÍSLE:

5 STRANA

ŠKOLSTVÍ V KRUGU

Jak (ne)získat grant.

8 STRANA

JAZZFEST BRNO 2012

O hudebním festivalu.

9 STRANA

JIRÍ HLUŠIČKA

Legenda Moravské galerie.

DRUŽSTEVNÍ PROJEKT

Jsmo prvním českým mediálním družstvem. Naše členy spojuje idea vytvořit nezávislé médium s akcentem na témata občanské společnosti a kultury.

Rozšiřování družstva je cestou ke stabilitě novin, k nezávislosti na čistě komerčních mechanismech. Členství je investice do nezávislosti. Informace o družstevním projektu a dosavadní činnosti: www.kulturni-noviny.cz.

Noví členové získávají předplatné na jeden rok zdarma a v dalších letech s třetinovou slevou.

- 1. Informace o družstvu:**
druzstvo@kulturni-noviny.cz
- 2. Informace o předplatném a obecné dotazy:**
info@kulturni-noviny.cz
- 3. Náměty a reakce:**
redakce@kulturni-noviny.cz

VYZKOUŠEJTE NÁS!

SMS = číslo KN ZDARMA

Pošlete SMS (běžný tarif) ve tvaru:

Jméno-Příjmení-Ulice-Číslo-Obec-PSČ na **608 573 963**

SITE-SPECIFIC ART

Během jediného týdne se v Brně a v jeho okolí odehrálo několik divadelních představení v netradičních prostorách, využívající genia loci daného místa. O kouzlu site-specific projektů se mohli diváci přesvědčit na tribunách plaveckého bazénu, v jeskyni Výpustek v Moravském krasu nebo v bývalé tovární hale areálu Zbrojovka.

IVETA ŠEDOVÁ

Site-specific projekty vycházejí z historie nebo topografie konkrétních míst, ve kterých vznikají. Prostor ovlivňuje nejen scénografii a vizualitu díla, ale i jeho tematickou a ideovou stránku. Projekty se mohou odehrávat ve volné krajině nebo využívat přírodních zdrojů (lomy, jezera), veřejných městských míst (náměstí, ulice) nebo různých objektů, většinou delší dobou nevyužívaných a chátrajících (staré tovární haly a sklady, kláštery nebo zříceniny). Kromě uměleckého zážitku zprostředkovávají tyto projekty nový pohled na určitá místa, seznamují diváky s jeho historií nebo propojují jeho specifičnost s tématem projektu.

Dobrovolné otroctví

Z historie konkrétního místa vychází i projekt studentů JAMU v Brně, kteří si ke svému autorskému absolventskému představení *Domov dobrovolného otroctví* (režie Ivan Buraj a David Pizinger) zvolili prostor jeskyně Výpustek u Křtin, jež sloužila za druhé světové války jako továrna na výrobu leteckých motorů a později jako atomový kryt pro případ jaderného ohrožení. V době války zde museli totálně nasazení pracovníci v nelidských podmínkách odvádět nucenou, nedobrovolnou práci. Studenti JAMU upozorňují na problematiku „dobrovolného otroctví“, přičemž vycházejí z renesančního traktátu *Rozprava o dobrovolném otroctví* francouzského filosofa Étienne de la Boétie. Autor se v něm zamýšlí nad skutečností, proč se lidé nechávají dobrovolně zotročovat hrstkou mocných a podporují vládu, která nemyslí na zájmy většiny, ale jen na vlastní obohacení. Přestože byl tento esej napsán před pěti sty lety, jeho myšlenky jsou stále aktuální, a to především v této době, kdy lidé organizují protivládní demonstrace a bouří se proti korupčním praktikám.

Pokračování na straně 4.

Studenti Divadelní fakulty JAMU, Ena.

Foto Lada Kopřivová

KOMENTÁŘ IVANA HOFFMANA

Hodný pes

Kdo očekává od médií, že budou hlídacím psem demokracie, musí být z mediální reality frustrován. Privátní média jsou totiž u nás psem, který diváky především baví, a média veřejnoprávní převážně působí dojmem, že místo aby sloužila demokracii, posluhují politikům. Nejmarkantnější je to u televizi, které politiku buďto okatě ignorují, což je případ Novy, anebo jsou politikou a politikařením posedlé – což je případ České televize.

Hlavní zpravodajská relace ČT se dočkala radikální proměny co do formy. Místo dvou sedících moderátorů má jednoho, který se prochází po virtuálním studiu, z něhož komunikuje s kolegy, politiky, anebo ovládá dotykovou obrazovku. Relace je delší, aniž by to bylo přínosem, příspěvky jsou řazeny chaoticky a zpravodajství je prokládáno triviálními analýzami a tendenčními komentáři. Změny,

od kterých si vedení ČT slibovalo nárůst sledovanosti, přinesly naopak citelnou ztrátu diváků.

Potíž nebude v neochotě lidí akceptovat novoty. ČT se inspirovala úspěšnými zahraničními stanicemi, změny neuspěla, nový produkt hojně anoncovala a vstupovala do soutěže s chudšími a okoukanými konkurenty. Nový generální ředitel udělal nejspíše jen jedno chybné rozhodnutí. Postavil celý projekt na mylném předpokladu, že úkolem veřejnoprávní televize je seznamovat občana s tím, co mají na srdci politikové, místo aby je seznamoval s tím, co o politicích soudí nezávislí experti. Cílová skupina, kterou ČT oslovuje, je tak nevelká a určitě se ještě zmenší, zůstane-li ČT v očích většiny servilní vládní vlčnou.

Podobně, jako se říká, že každý národ má takovou vládu, jakou si zaslouží, dá se říct také o médiích, že kopírují úroveň společnosti. Ten pes,

který neumí ohlídat demokracii, neboť si ho ochotila vrchnost, je ve skutečnosti jen věrný svým páni, místo aby byl věrný principům. Je to vlastně hodný pes, nicméně pes, který neohlídá před zloději, když mu tito podstrčí nějakou laskominu. Co si počít se začarovaným kruhem, kdy média manipulují veřejné mínění a současně jsou poplatná deformovanému společenskému vědomí a pokleslému většinovému vkusu? Jak se dobrat svobodných médií ve svobodné společnosti?

Žádný manuál neexistuje. Potíž je v tom, že za abstraktním pojmem „médiá“ je třeba vidět obyčejné zaměstnance rádií, televizi, novin, kteří si jako každý jiný vydělávají na stravu, nájemné, složenky a dovolenou. Nechtějí přijít o práci, a tak se „politicky korektně“ drží při zdi. Médiá jsou psem, co štěká, ale nekouše. Psem, který ví, že kdo ho chce bít, hůl si snadno najde.

ISSN 1804-8897

9 771804 889023

BEZ PARDONU

Poznámka
speciálně
Aktuelní

Před dvěma lety v době, kdy se v Praze odehrával summit prezidentů Ruska a Spojených států, jsem se v deníku Aktuálně.cz dočetl, že druhý den přiletí do Prahy prezident Putin. V těchto dnech by na tom nebylo nic divného, jenomže tou dobou byl prezidentem Ruské federace už dva roky Dmitrij Medveděv. UVědomil jsem si, že uvedený deník je zrcadlem naší doby. Jal jsem se ho číst každý den, a nelitoval jsem. Předně jsem zjistil, že jeden z nejčtenějších českých deníků, který každoročně získává řadu cen za novinářské počiny, nejspíš nemá na korektora. A pak – neuplynul den, kdy by ke mně neměřila nějaká zásadní zpráva, jejíž uvedení na pravou míru mě ex post donutilo k rozvíjení mého kusého vzdělání. Díky zprávě Aktuálně.cz, že „jihokorejský premiér I Mjong-bak ve svém prezidentském projevu pronesl, že co by předseda vlády...“, jsem se například samostudiem dozvěděl, že jihokorejský prezident se jmenuje I Mjong-bak, zatímco premiérem tohoto státu je Kim Te-ho. Jiné „aktuální“ zprávy, třeba o tom, že kytarista slavných Beatles George Harrison byl vášnivý buddhista nebo že čtvrt' Kreuzberg byla výspou bývalého východního Berlína, mě inspirovaly ke vzpomínce na slavného brouka, který byl od mládí až do smrti členem hinduistického Hnutí Hare Krišna, a na silně tureckou čtvrt' Kreuzberg, kde jsem strávil Vánoce 2000, díky čemuž vím, že od rozdělení města byla vždy územím Západního Berlína. Před několika dny dosáhl deník Aktuálně.cz v mých očích dalšího rekordu díky článku o slavném neolitickém člověku Ötzi. Autor zde správně uvedl, že ostatky pravěkého lovců byly objeveny v roce 1991 v alpském ledovci, který však (podle autora) ležel na (neexistující) „německo-italské hranici“...

Kdysi jsem na jedné tiskové akci potkal kolegu, který měl na jmenovce napsáno, že je členem redakce legendárního deníku. Při obědě jsme měli čas na delší povídání, během něhož jsem zjistil, že můj kolega píše knihy o populární hudbě a je to velice vzdělaný člověk s velkým vhladem do věcí tohoto světa. Zeptal jsem se ho tedy napřímo, jak to že redakce složená z takových lidí může vypustit ven takový zmetek. Odpověděl mi, že vedení (nejen jeho) redakce má dnes jediné heslo: „Se zprávou musíme přijít jako první...“

TOMÁŠ KOLOČ

VÝROČÍ

Maria Konopnická
(23. 5. 1842 – 8. 10. 1910)

Polská spisovatelka narozená v Suwalkách napsala lyriku ovlivněnou folklórem, epos o životě emigrantů *Pan Balcer v Brazílii*, byla také průkopnicí polské dětské literatury. Angažovala se v boji za nezávislost Polska i za ženská práva, většinu života prožila v exilu.

Ukvapenost změn ve školství

Pedagogický odborník se zamýšlí nad tím, proč školské reformy jen málokdy přinášejí výsledky.

ONDŘEJ HAUSENBLAS

Cíle a obsah vzdělávání dětí u nás se řídí centrálně – Rámcovým vzdělávacím programem (RVP). Ten nahradil školní osnovy už před pěti lety. Jen v menšině škol se však už nějak významně změnila sama výuka – změny ve školství se nedají dělat z roku na rok, ani během jednoho volebního období.

Resistence vůči změnám je však v českém školství větší, než by bylo vhodné vzhledem k dnešním potřebám života a světa. A proto se vzdělávací program RVP mnoha učitelům i úředníkům ve školství protíví. Mají radši, když se opakují tytéž věci, které zažili jako děti sami. Dobré na tom je to, že škola musí pomáhat udržet kulturní tradici a stabilitu národa proti překotným vlivům moderní doby.

Jiní učitelé však velmi citlivě vnímají, že nechutí dětí ke školním škamnám nepřemohou silově – vynucováním kázně, hrozbami známkou a neúspěchem u přijímaček. Snaží se nezvedené děti přivést k učení přirozenou cestou. Konzervativci jejich metody nechápou a spatřují v nich „jenom hrání“. Jsou však také výborní učitelé s tradičními postupy, i neschopní učitelé vyznávající moderní přístup.

Mezi odborníky dnes není shoda v tom, které cíle vzdělávání ani které pojaty výuky a učení by měly převládat. Ani politici v tom nemají jasno. Celá koncepce vzdělávání se změní už dvacet let ode zdi ke zdi. Na jedné straně stojí ti, kdo myslí, že shora, tedy testováním a státní maturitou, přinutí školy, aby se zlepšily. Na druhé straně ti, kdo věří, že dřív bylo všechno správně. Na třetí straně ti, kdo by

chtěli, aby se investovalo do vzdělaných učitelů a kvalita výuky i výsledků učení se zlepšovala přímo ve třídě.

Vždy, když panuje tak zásadní neshoda a problematika je příliš složitá, než aby bylo možné prosadit jedině řešení, vyplatí se svoboda. Když bude rámec pro školní programy dost obecný, školy si najdou své možnosti a vyvinou svou kvalitu – nebo nekvalitu. Stát nemůže dětem garantovat zaručenou kvalitu vzdělání, když ani rodiče, ani „stát“ nevědí, co za vzdělanost považovat: Hodně znalostí naučených z paměti? Stejně znalosti, jaké měl i náš děd? Schopnost orientovat se a řešit situace? Ovládat postupy, kterými se zkoumá okolní svět i lidé a jak se o tom vyvozují závěry?

Pak není podle čeho posuzovat kvalitu a efektivitu. Avšak snášet takový stav nejistoty umí málokdo. Vyžaduje námahu s častým přemýšlením. Máme tedy mít školství, ve kterém budou zase staré tematické osnovy a hlavní metodou výkladů a zkoušení? Z takových škol však vycházejí žáci, kteří neumějí moc myslet, nemají rádi učení a nedůvěřují v užitečnost vzdělání. Hodí se pak jen pro nádvorní práce, které levněji vykonají Ukrajinci.

Tímto směrem pochoduje už přes deset let státní maturita, a po zbrklém ministru Dobešovi zde zůstal projekt plošného testování v pátých a devátých třídách. Testování či zkoušením nejzákladnějších, nejjednodušších přímočarých znalostí se však získávají informace jen o té nejslabší úrovni vzdělávání – ale to není investice do rozvoje kvality.

Možná by se nemělo zavádět rovnou hromadné testování, ani měnit nejvyšší předpisy,

ale začít po krůčcích: Vyhlásit jen některé zásadní, ale zvládnutelné změny, na něž se školy mají na dobu několika let zaměřit. Dnes by se mělo určitě začít se čtenářskou gramotností – třeba tak, že se učitelé nečeštináři naučí, jak v jejich předmětu pomoci žákům číst odborné texty (i jen se čtením zadání úloh bývají potíže!). Po tři roky se na tom bude pracovat: nejprve se učitelé profesně vzdělávají, pak si zkoušejí ve třídě, čemu se naučili, pak si vzájemně pomáhají. A v příštím období se zaměří třeba na badatelství ve všech předmětech. A tak dále.

Avšak mezi politiky a asi i mezi úředníky je běžná představa, že se problémy řeší vydáním předpisu shora. To je však dědictví dob carských, kdy bůůška car věděl lépe než muži, co je pro národ dobré. Mocenské nástroje, jako je předpis a centrální kontrola, selžou, když se nebude pracovat s těmi, kdo kvalitu vzdělání opravdu vytvářejí – s učiteli. Učitelé potřebují podporu z mnoha stran, ani vyšší plat nic nevyřeší sám. U nás nemáme systematické profesní vzdělávání učitelů, státní úřad nic netuší o možnostech a efektu koučování, minimálně se snižuje byrokracie, učitelé nemají asistenty a podobně. Pokud chceme mít děti zodpovědné a samostatné, potřebujeme ve školství učitele schopné a moudré, kteří chtějí mít volné ruce k dobré práci. Pak ovšem nemusíme provádět bleskové úpravy RVP na míru těm, kdo samostatní a tvůrčí nejsou, ani skládat testy.

Ondřej Hausenblas (1954) je vysokoškolský pedagog a lektor programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení.

Pravicový volič

Současná vláda nespadla z nebe, ale je extrémním důsledkem vidění světa, které je pro určitou společenskou vrstvu typické.

JAKUB GROMBÍŘ

Poslední dva roky definitivně vyvrátily dojem, že za chronickou ubohost tuzemské pravice může ODS, nebo dokonce Václav Klaus osobně. Ukazuje se, že ubohost je české pravici imanentní a to je také důvod, proč tak žalostně ztroskotaly všechny snahy o vytvoření slušné konzervativní strany, která by nebyla nenechává a dokázala by pochopit tezi, že stát má sloužit občanům, a nikoli naopak (naposledy to byl slibný projekt Unie svobody, který zdegeneroval v předsednictví Pavla Němce, až do nástupu Věci veřejných k moci nejdůležitější postavy naší listopadové politiky). Problém je totiž především v mentalitě pravicového voliče.

Není to fašistický primitiv ani mafián, jak si ho někteří levicovní intelektuálové rádi představují. Je to normální člověk, řekněme muž středního věku, má malou firmu, kterou založil hned po škole plný optimismu, ale poslední dobou to jaksi nejde a vydělává taktak na splátky. Je dost inteligentní na to, než aby bral vážně stále jurodivější výroky zaznívající z Hradu plného bláznů. Nenávidí komunisty, protože za jejich vlády nebyla svoboda, ovšem dnes se mu zdá, že někteří mají svobody až příliš. Jakoukoli levici podezřívá ze snahy vrátit poměry před rok 1989, odmítá i středové strany. Spoléhá jen sám na sebe a je skeptický vůči vyšším entitám, kvůli nimž by se měl nějak omezovat, ať už je to Bůh (lidovci), nebo příroda (zelení). Korupce ho štve jako každého, ale v byznysu dávno přišel o všechny iluze, že fair play se vyplácí. Má i jakési sociální citění, projevující se zpravidla tím, že platí vzdělání roztomilému černoškově

(což samozřejmě problémy Afriky nijak neřeší). Nemajetným spoluobčanům ovšem nepomáhá, ti nedokážou být tak dojemně vděční. O solidaritě něco slyšel, ale chápe ji jako furiant sólo na tancovačce: když jsem si zaplatil, bude se hrát ta moje. Velice by se rozzlobil, kdybyste ho označili za sobce – o svou rodinu se snaží postarat a také si tím zdůvodňuje mnohé existenční kompromisy.

Ovšem často podceňovaná výhoda sociálního darwinismu tkví v tom, že k jeho pochopení stačí rozum velmi simplicistní. Navíc je krajní individualismus pohodlný životní přístup, neobsahuje totiž žádné skrupule, které by člověka omezovaly. Představa života jako souboje, v němž vítězí ten nejschopnější, rezonuje s věčným klukovstvím v některých liddech – ovšem hospodářská soutěž je dnes tak pokřivená, že teze o práci a odměně už jsou jen vycpělým kýchem. Jakmile se podle pouček z manažerských kursů o maximalizaci zisku začne řídit tak složitý organismus, jako je lidská společnost, je na průšvih zaděláno. Kult povrchně chápané ekonomiky vede k tomu, že střední vrstva vydává v každých volbách bíanco šek kdejakému hochštaplerovi, pokud se aspoň verbálně hlásí k pravici.

Protože pravicový volič pořád pracuje, nemá moc času přemýšlet. Pracovníci médií to vědí a všechna témata mu podávají již převedená na nejnižšího společného jmenovatele. Řekové jsou líní, muslimové jsou krutí, Rusové jsou zlí, odboráři jsou špinavá sebranka, Evropská unie je bolševická, intelektuálové jsou paraziti a stát je špatný hospodář. Za krizi mohou vždy ti druzí. Sklon posuzovat

všechno z hlediska účetní uzávěrky vede živnostníky k přecitlivělosti na pocit, že na něho doplácejí. Jejich názor na svět nemá s tím halasně vyznávaným konzervatismem mnoho společného, je spíš travestíí bolševické utopie, že až se pracující lid zbaví parazitů (od duchodců po nezaměstnané), nastane ráj na zemi. Bohužel, česká levice se opájí pocitem morální nadřazenosti a pravicový volič jí nestojí za slovo. Je to chyba, trpělivá a věcná vyvracení některých předsudků a chimér by bylo potřebné. Není vyloučeno, že v příštích volbách pravicový volič už nebude volit stále zkompromitovanější ODS ani elitářsky misantropickou Topku, ale nějaké zrecyklované Věci veřejné, kterým zas tajemný mecenáš zaplatí příznivé předvolební prognózy.

Pravicový volič občas potřebuje připomenout, že dané nejsou trest. Z daní se pořizuje ledacos, co je potřeba pro fungující podnikatelské prostředí a co jedinec prostě zařídí nedokáže. Například silnice a železnice. Nebo policie, která udržuje kriminalitu na snesitelné úrovni. Vyplácí se investovat do školství, které vychovává kvalifikovanou pracovní sílu, a do zdravotnictví, které tuto pracovní sílu udržuje v přijatelné kondici. Ani sociální dávky se nevyplácí z čistého altruismu; on i chudý člověk je potenciální zákazník. Proto se u nás ještě pořád dají jakžtakž vydělat peníze. To všechno není samozřejmost: stačí se podívat do latinskoamerických či postsovětských zemí, poslušných doporučení Světové banky. Na zavádění libertariánských experimentů bychom nakonec doplatili všichni: včetně těch, kteří v nich vidí záchranu.

Je to droga. Chci zpátky

Český voják v Afghánistánu nevěří, že bude mise úspěšná a podaří se vycvičit afghánskou armádu. Mimo jiné kritizuje schopnosti amerických velitelů na afghánském bojišti a vyjadřuje se k příčinám zkratu vojáka, který zavraždil šestnáct civilistů, včetně dětí. Z obavy před dopady na profesní kariéru si nepřeje, aby bylo zveřejněno jeho jméno. Bojové nasazení je pro něj droga, bez níž nemůže být.

Pořád vás to baví, bojovat?

U zbraní jsem od svých čtrnácti let. Teď je mi 43 a na armádě jsem postavil svou budoucnost. Díky své profesi mám solidní příjem a postavil jsem si dům. Ano, jsem žoldák, ale vadí mi špatný názor veřejnosti na armádu.

Proč si myslíte, že je profese vojáka vnímaná negativně?

Společnost je totálně neinformovaná a politici armádu zneužívají k předvolebním tahům. Na co spoléháme, na spojení? Pokud nebudeme mít fungující armádu, budeme mezi spojenci outsiderem, a proč by nás v případě ohrožení chránili? Za co? Pro ně to musí být výhodný. Armáda se hodí, když jsou povodně, ale je špatná, když je před volbami.

Jakou mají naši vojáci „národní hrdost“ při misi v Afghánistánu? Jsou hrdí na to, že jsou Češi?

Vůbec ne. Sto procent je jich tam kvůli penězům. Doma jim jenom nadávají, ale na misi si vydělávají slušný peníze. Fandíme si při sportovních aktivitách. Je to, jako když národ fandí při hokeji, nic víc. Česká vlajka je ale důležitá v akci, protože Taliban jde především po Američanech. Přispěla k tomu i poslední událost, kdy jeden Amík vystřelil civilní obyvatele vesnice. Pak když jedete v koloně pod českou vlajkou, tak si Talibanci raději počkají a odpálí toho za vámi. Proto Američani na vozy nedávají svou vlajku.

Proč podle vás Američan Robert Bales postřílel civilisty, a dokonce malé děti?

Američanům docházejí kapacity. Vsadili všechno na techniku a technika je začala zklamávat. Oni nemají velitelský sbor, který dokáže na 100 % vést nějaký boj. Boj není jenom o tom, že se tam něco vystřílí, ale taky nějaké plánování a tak dál. A pokud se stane, že u mě převládá pocit, že můj velitel neví, co dělá, že ztrácí kontrolu nad bojištěm, a mě tím dává nepříteli všanc, a mám doma rodinu, tak se může takový čin stát. Víím, že ti kluci dvakrát pětkrát denně opakovaně najeli na nástražné zařízení. Jeho kamarádovi to utrholo nohy, to může být impuls. On už toho měl plný zuby. To byl specialista, seržant, to nebyl žádný mladej kluk. Byl v Afghánistánu už podruhé. A třikrát absolvoval Irák.

Máte možnost seznámit se blíže s životem domorodců? Dostanete se mezi ně mimo službu? Život na malé základně představuje tolik

povinností, že to nejde. Autem se tam vůbec nedá zajet, protože přístupové cesty jsou ovládané Talibanem. Na jeden kilometr připadají tři nástražné systémy. Místní život poznáváme, když jdeme na patroly a plníme příslušné programy. Zajištění vody, zemědělská pomoc, budují se školy a zajišťují humanitární akce.

Jak vypadá třeba vaše pomoc zemědělcům? Je známo, že Afghánistán je největší světový výrobce opia a následně i heroinu.

Vypadá to tak, že se jim ta pole spálí. Předchází tomu obyčejně těžká přestřelka. Za spálené pole se jim dají třeba dva pytle osiva pšenice. Pomůžeme s rekultivací, zavodňováním. Hnojiva ale musíme korigovat, protože dusík oni okamžitě využijí na výbušninu.

Jaký je v afghánské misi váš hlavní úkol?

Naším úkolem je vycvičit z Afghánců samostatnou armádu. Padesát Čechů je rozděleno po šesti do rot, kde zbytek, 140 až 170 vojáků, jsou Afghánci. Ale je tam velká migrace. Češi je musí učit nejen vojenské znalosti, ale i běžné věci. Zákon šaria je totiž o tom, že chlap je někdo, kdo umí pouze rádo by bojovat. Ale v běžném životě bez ženy (matky, dcery, tety...) nedokáže přežít, protože si neudělá ani oheň. Musíme je učit úplně všechno.

Jak se s nimi dorozumíváte?

Afghánci mluví spleť jazyků a nářečí, že si často sami nerozumí. Navíc jsou vůči sobě tak nevráží, že jsou schopni se při nejbližší příležitosti pozabít. Kromě tlumočnicka, placeného ministerstvem zahraničí, pomáhají tlumočit až čtyři lidé. Je to složitý a já jsem si zvykl, že když něco vykládám, mám s dotyčným neustálý oční kontakt, abych poznal, jestli to chápe. Tlumočení vnímám jako kulisu.

Jakou roli při vašich bojových akcích hrají Američané?

Například jsme dostali informaci o možném ohnišku nepřítelů a umístění zbraní. My jsme vyrazili s Afghánci, říkali jim, co mají dělat, jak se mají v akci chovat. Ale jakmile jsme došli na místo, tak začali Američani situaci řešit podle svého. Byla noc, vlezli do baráku, vytáhli všechny ven, ženský řvaly, děcka řvaly, chlap napráskal úplně všechno.

Mluví se o ukončení mise v roce 2014. Podaří se vám vycvičit armádu Afghánců, aby byla plně funkční, až odejdete?

Koho nyní vyhlíží? Foto archiv dotazovaného vojáka

Nevěřím, že se to podaří. Nedokážou se o svěřenou techniku starat. Dostali jsme se do přestřelky, kde se oni pokoušeli střít, ale kulomet jim nefungoval, protože nebyl vyčištěný. Společnost z nich udělala lidi závislé na cizí pomoci. Zvykli si na to, že se jim všechno nacpe, už za Angličanů a Rusů. Oni na Rusy strašně rádi vzpomínají, protože měli všechno. Stejně jako vzpomínají Vietnamci na Američany. Neznají hodnotu věcí. Všechno rozkradli, rozbili, kdo jim dá peníze, za tím jdou.

Takže k vám nejsou loajální? Nebojíte se, že vás zradí?

Jsou příkladem toho, jak snadno se dají ovládat ngramotní. Tam jediní, kteří mají vlastní názor a rozhodují, co má vesnice dělat, jsou mulahové – místní kněží. Ideálem jsou peníze. Plat afghánského vojáka je 120 až 400 dolarů. Třeba za nevěstu se tam platí 5 000 dolarů. Toyota Corolla je podstatně levnější, stojí jen 2 400 dolarů. No, a víme, že Afghánci zaměstnaní na základnách například jako uklízeči vyhodnocují po útoku pro Taliban zásahy. A nepřítel pak vydá prohlášení: „Způsobili jsme těm psům pohanskejím velkou ztrátu, zabili jsme tolik a tolik pohanů.“

Nechci to zakříknout, ale zatím jste měl štěstí. Nebojíte se vrátit zpátky na afghánské bojiště?

Je to pro mě tak silná droga, takový adrenalin, že se těším, až do toho zase vlítnu. Po měsíci v Afghánistánu se mi stýská po domově, po rodině, ale jen jsem chvíli doma, chci zpátky. Mám přívěšek, který nosím neustále s sebou. Chrání mě i celou posádku, když jedeme vozem. Když jsem předával vozidlo, vzal jsem si svůj talisman, a z auta nezbylo nic, zůstali v něm dva mrtví. Jel jsem svým hummerem a na zpáteční cestě se pro jistotu držel ve svých stopách. Další auto jelo také v mých stopách, a vyletělo do vzduchu.

Máte nějaký pokřik, když jdete do bojové akce?

Při nasedání do vozů chceme mít pocit, že se všichni vrátíme. A tak náš pokřik je: „Nikoho tam nenecháme, brácho!“ Někdy si děláme randu a řveme: „Na nikoho nečekáme!“

Ptal se ARMÁN PETKE.

ODPOSLECH

Sobě ježek kadeřav

27. dubna přežila vláda další hlasování o důvěře. To je takový terminus technicus – jinak lze ovšem stěží mluvit o jakékoli důvěře uvnitř této koalice, kde je vzájemné fízlování a vydírání denním chlebem. Neoblíbenost této vlády sjednotila většinu společností a láme veškeré rekordy, ovšem vystoupení premiéra Petra Nečase hned v úvodu rozpravy přesvědčilo o míře, v jaké je zdejší establishment odtržen od reality: *Chci zdůraznit, že vládní rozpočtová politika má důvěru finančních trhů a tam, kde nerozhodují politiky a politikaři, to znamená především u renomovaných mezinárodních institucí, má tato vláda ve své rozpočtové politice kredit, má důvěru a má pozitivní hodnocení. (...) V celoevropském srovnání tato vláda a vládní koalice a vy, provládní nebo vládu podporující poslanci a poslankyně, se v tomto nemáte za co stydět. (...) Chci také připomenout, že za posledních osmnáct měsíců tři největší ratingové agentury v sedmdesáti případech u členských zemí Evropské unie snížily rating. Jenom v deseti případech rating zvýšily a jenom ve dvou případech, což je Česká republika a Estonsko, zvýšily rating o dva stupně. To je další nezávislý posudek, chcete-li, nezávislá známka, nezávislé hodnocení práce této koalice a této vlády. Pozitivní vyznění, pozitivní ocenění reformních a konsolidčních kroků vydaly mezinárodní instituce, jako je Organizace pro ekonomický rozvoj a spolupráci (OECD), Mezinárodní měnový fond nebo Evropská komise, která takto zhodnotila náš národní plán reform. (...) Nemůžeme sejít z této cesty, nemůžeme zastavit konsolidaci veřejných financí, nemůžeme zastavit modernizační reformy této země. Je to správná politika, ano, i když v tuto chvíli není zrovna populární. V rámci Evropské unie si mimochodem, dámy a pánové, vůbec nestojíme špatně. Jsme podle tohoto srovnání v rámci Evropské unie zemí s pátou nejnižší nezaměstnaností. Máme sedmý nejnižší veřejný dluh. Máme sedmý nejnižší schodek veřejných financí za loňský rok. Máme devátou nejnižší nezaměstnanost mladých lidí do dvaceti pěti let. Máme nejnižší míru chudoby. Máme třetí nejnižší míru ohrožení chudobou u českých důchodců. To přece nejsou špatné výsledky, ba právě naopak. Mimochodem, ve světle dvou údajů – páté nejnižší míry nezaměstnanosti a nejnižší míry chudoby v Evropské unii – výroky o tom, že lidé demonstrierují z důvodů sociálních, může vážně myslet jenom člověk mdlé inteligence. Kdo pamatuje vystoupení normalizačních politiků hemžící se optimistickými statistikami, musel zažít silný pocit děja vu.*

jg

Zuby nehty... Foto archiv dotazovaného vojáka

Pokračování ze strany 1.

Projekt studentů se skládá ze dvou pomyslných částí: v první z nich diváci procházejí jeskyní, míjejíce cestou automatické pračky i různé umělecké objekty studentů FAVU instalované uprostřed labyrintu chodeb. Na jednotlivých zastaveních sledují scénky z bezstarostného života dětí z Bullerbynu na motivy knihy švédské spisovatelky Astrid Lindgrenové, které vracejí diváky do šťastného dětství plného dobrodružství a her. V druhé části se objevují dvě z nyní již dospělých dětí, jejichž současný život se točí kolem práce a bytu, jenž se měl stát jejich útočištěm, ale kde je cítit jen chlad, lhostejnost a zoufalství. Pohovkou značky IKEA a pračkou, kolem kterých se odehrává život odcizeného páru, odkazují inscenátoři na moc nadnárodních korporací, které v důsledku ovlivňují i naše soukromé životy. Jeskyně zároveň funguje jako klaustrofobická forma vězení, ve kterém uvízl mladý pár, jenž se snaží vytvořit si zde domov za pomoci předmětů, ale bez vzájemného porozumění a lásky.

Očiště v bazénu

Dalším projektem, který se v tuto dobu odehrál na nekonvenčním místě, je představení *Ninivea* divadla D'EPOG, které v roce 2009 založili studenti JAMU a které se stalo objevem roku festivalu Příští vlna / Next Wave. Představení *Ninivea* (režie Lucia Repašská, dramaturg Pavel Maška) vzniklo na motivy starozákonního příběhu o asyrském městě Ninive, které je kvůli pohanství a rouhání odsouzeno k zániku. Biblický prorok Jonáš na boží příkaz ohlašuje Ninivanům zkázu, jež přijde za čtyřicet dnů, a inscenace je panoptikem obyvatel Ninive, kteří se s touto situací vyrovnávají po svém. Objevují se tu nejrůznější typizované postavičky (prototyp ortodoxního Žida s pejzy nebo požívající rasistický aristokrat v županu měnící se v Hitlera), které se Jonášovi nejprve vysmějí a dále si užívají nezřízeného života ve špinavém, hříšném městě, kde se rychle šíří mor i syfilis.

Projekt se uskutečnil na Městském plaveckém stadionu Lužánky, konkrétně na tribunách, kde herci hráli přímo mezi diváky. Bazén tu opět neslouží jako bezmyslenkovitá kulisa,

ale tematizuje jak Jonášovo vyvržení velrybou na souš, tak především motiv očištění od hříchu. Obyvatelé Ninive žili až dosud hříšným životem: sexuální styk provozovali s každým na potkání, předháněli se v pyšném vychloubání a prováděli oběti různým bohům. Kostýmy herců připomínají jarmareční lidové divadlo, které využívá starého nalezeného šatstva a velké vrstvy líčidel, a používají se tu jednoduché rekvizity (počítačové myši zobrazují krysy nakažené morem, svícen ze sedmi vidliček nabodaných na kříži znázorňuje menoru). Motiv očištění vyplouvá z bazénu na povrch a Ninivane hledají v nové víře v Boha svou spásu.

Továrna ke světlu

Několik budov areálu industriálního prostoru bývalé firmy Zbrojovka (podobně jako ve Výpustku se i zde za války vyráběly zbraně pro třetí říši) je již několik let využíváno pro kulturní a umělecké účely. Odehrál se tu i absolutní projekt scénografie Lady Kopřivové, která vytvořila choreografii pro představení *Ena*. Projekt plně využívající genia loci daného

místa zároveň sloužil Rastislavu Kukovi, který je autorem zvukové stránky představení, jako podklad závěrečné práce na jevištní technologii JAMU. Představení vzniklo na motivy povídek *Ena a Men* spisovatele Jana Balabána o dvou lidech ztracených v temnotách, kteří se snaží nalézt jeden druhého i sebe sama. Podobně jako *Ena* tápají i diváci tmavými zákoutími průmyslového areálu, v němž jsou pro ně záchytnými body jen hlasy a pohyby lidí kolem nich. A stejně jako *Men* bloudí v neznámém prostředí labyrintem chodeb, hledající spásné světlo.

V první místnosti, do které jsou diváci přivedeni, jsou svědky *Menova* skoku do vodních hlubin. Tmavou chodbou, v níž se orientují jen podle pohybu ostatních, jsou po krátkém zastavení a zpěvu odvedeni do rozlehlé místnosti, v níž se mohou usadit na polštářky na zemi. Teprve po rozsvícení prvního reflektoru poznají, že jsou uprostřed prázdného prostoru, na jehož jednotlivých stranách se odehrávají různé scény. Diváci se ocitají doslova ve středu dění, obklopeni tančícími osobami. Jednu ženu tu představuje hned šest dívek, které se snaží proniknout temnotami ke světlu. Scéna se postupně zdvojuje a násobí, začíná se odehrávat na všech stranách místnosti. Tanečnice se propláží přímo mezi diváky, kteří tak navazují s herečkami bezprostřední kontakt. *Ena a Men* se orientují podle hlasu a pohybů a hledají světlo, které pro ně znamená život. Budova bývalé továrny se stává jiným, snovým světem, jehož součástí je i publikum.

Díky těmto divadelním akcím mohli diváci zažít neopakovatelnou atmosféru spojenou s duchem konkrétního místa. Jedním ze základních rysů site-specific umění je jeho krátkodobost a časová determinace. Pokud jste neměli možnost tyto projekty zhlédnout, doporučujeme festival scénického čtení běloruských dramát organizovaný divadlem Feste (o prvním ročníku věnovaném jugoslávské dramatičce jsme referovali v KN 9/2011), který nyní probíhá v Brně (www.divadlofeste.cz), nebo inscenace Studia Aldente, které se na site-specific projekty programově zaměřuje (www.studioaldente.cz).

Domov dobrovolného otroctví. Studenti Divadelní fakulty JAMU, jeskyně Výpustek, 22. dubna 2012.

Ninivea. Divadlo D'EPOG, Městský plavecký stadion Lužánky v Brně, 20. dubna 2012.

Ena. Studenti Divadelní fakulty JAMU, Zbrojovka Brno, 24. dubna 2012.

Divadlo D'EPOG, Domov dobrovolného otroctví. Foto Iveta Ryšavá

Neoddělitelné od skutečnosti

Tendence site-specific nacházíme v tvorbě umělců napříč dvacátým stoletím jako snahu vymanit umění z pozice zboží, vzdorovat establishmentu, prorůstat abstraktním do konkrétního.

TOMÁŠ KUBART

Rozličné performační snahy euroamerického umění 20. století vycházely ve svých počátcích z přesycenosti dobovými uměleckými formami. Byly hnány touhou tvůrců po nezávislosti na uměleckém trhu. Za tímto účelem se umělci stále více přibližovali neustáleným formám, jejichž výstupem byl arteakt, spíše než snáze prodejný artefakt. V průběhu minulého století se začaly objevovat formy uměleckého výrazu jako land art, happening, events, performance či site-specific. Robert Smithson říká: „Když umístíte umělecké dílo do galerie, stává se objektem, odděleným od skutečného světa.“ Takové dílo je prodejné. A umělci 70. let minulého století prodejní být nechtěli.

Právě site-specific patří k nejprogresivnějším formám intermediálního vyjádření, které stojí na hranici několika uměleckých výrazů. Propojuje divadelní prvky, kouzlo

okamžiku a omezeného trvání, i takzvaný genius loci místa, na kterém vzniká. Na americké i evropské umělecké scéně 50. a 60. let sílily tendence neo-dadaismu. Neo-dadaistická praxe, přímo ovlivněná Marcellem Duchampem (1887–1968), vycházela z otázek po životě a umění a pokoušela se na ně radikálně odpovídat. Rozhodující umělecké impulsy vyšly koncem 30. let od Johna Cage, který prezentoval uvolnění hudby směrem k divadlu.

V 70. letech minulého století začali mladí sochaři, jako Patricia Johansonová, Dennis Oppenheim a Athena Tachaová, vystavovat na velkých, veřejně přístupných prostranstvích. Kritička Lucy Lippardová se tehdy setkala s uměním, které bylo vytvořeno pro konkrétní místo v určitý okamžik, a použila pro tento druh performační aktivity spojení „site-specific“. Zatímco v euroamerické oblasti byly tendence k novým formám podnětány tvůrčí obroušeností, například v Japonsku byly

vedené snahou umělců uniknout represivnímu establishmentu. Kolem roku 1954 se v Ósace v okruhu Jira Yoshihariho zformovala skupina Gutai Bijutsu Kyóka, která jako jedna z prvních na světě aplikovala postupy site-specific dříve předtím, než bylo v USA vůbec pojmenováno. Dokladem mohou být práce Kazua Širagy, které vznikaly v polovině 50. let, a jejichž obdoba se objevuje o mnoho let později v práci Vollrada Kutschera.

Poválečné Japonsko, kontrolované ještě stále generálem Douglasem MacArthurem, se nacházelo v podobné situaci jako pouněrové Československo. Práce, s nimiž přišli solitéři typu Dalibora Chatrného, Milana Grygara a především Jiřího Sozanského, vytvářely svébytný prostor, jehož definice a následné restrikce ze strany režimu byly naprosto nemožné. Sozanského akce, například Dům č. 50 (1987), představovaly ve své době principy site-specific, přestože teoretický pojem se do

slovníků našich historiků ještě nedostal; existoval genus proximum „akční umění“. Hlavními představiteli tendencí akčního umění byli Vladimír Boudník, Milan Knížák či Čestmír Kafka.

Vzdorem proti jakémukoli formě represivního režimu je nepředvídatelnost. Americký spisovatel Hakim Bey nazývá tento způsob umělecké praxe „poetickým terorismem“. Site-specific je svou povahou neukotvenou formou. Podobně jako divadelní artefakt trvá pouze po dobu interakce mezi divákem a tvůrcem, a pouze na konkrétním místě. V období komunistického režimu u nás tedy existovaly tendence, které se site-specific úzce souvisí, ačkoliv první takto pojmenovaná vlna přišla až v 90. letech a ve své formě přesahuje do tvorby Miloše Šejna, Franka van de Vena či sdružení Handa Gote.

Tomáš Kubart (1986) je student FF MU.

Strach a souboj o kost

České školství není ve svém smutném příběhu osamoceno. Dlouhodobé (finanční i duchovní) vyprazdňování akademického prostoru maskované narůstajícím formalismem a všežravou byrokracií lze pozorovat i v USA.

RADIM ŠÍP

Během mé výzkumné stáže podpořené grantem Fulbrightovy komise mne zarážejí spíše paralely než odlišnosti mezi situací v ČR a USA. Na Southern Illinois University proběhla stávka vyučujících a studentů. Bouřili se proti „úsporným opatřením“, ke kterým chtěla rektorka přistoupit „ve finanční tísní“. Stávka skončila úspěchem stávkujících, ale ve své podstatě jsou obě strany obětmi. Rvou se o ohlodanou kost. Peníze na školství si rozdělili jiní.

Tady i tam nás svazují a kříví tři jednoduché principy: 1. *Neinvestovat*. 2. *Vystrašit*. 3. *Umlčít*. Jsou vzájemně propojeny a mají společného jmenovatele – tendenci zachovat pokojné vládnutí elit. Někdy podvědomou, často však zcela záměrnou snahou takového vládnutí je přiskrtnutí segment společnosti, který by mohl generovat občanskou kritiku a neposlušnost.

Neinvestovat. Naše školství už dvacet let potřebuje modernizaci a rekonstrukci. Přestože se pohybujeme kolem tří procent ročního HDP, žádný finský zázrak u nás nenastane. Škrtneme platy učitelů, ale jiné peníze vynakládáme způsobem, který nahrává finančním únikům! A každý, kdo má všech pět pohromadě, to musí vědět. Je zjevné, že elita do školství skutečně investovat nechce.

Vystrašit. Tento stav věcí je ale třeba zakrýt. Nejsnáze to lze zajistit tím, že je vyvolán strach a panika: Nemáme peníze! Už od devadesátých let si utahujeme opasky a tato fraška prodlužovaného nedostatku umožňuje vládnoucím zakrýt skutečnost, že chceme-li mít inteligentní, aktivní a nekonzumní občany, do školství se prostě investovat musí. A tak se ozývá stále dokola se zvyšující intenzitou: Jsme v bankrotu! Poté je snadné zavést „šetřící“ a „přerozdělovací“ opatření, údajně vytvářející „zdravou soutěž“ a „nutnou kontrolu“. Výmluvným příkladem takové „zdravé soutěže“ je nemocný a drahý systém grantů a příkladem „nutné kontroly“ jsou předražené státní maturity, které nekontrolovaně vyvedly miliony do cizích kapes.

Umlčít. Nakonec je nutné umlčet poslední kritiky. Nástroje jsou jednoduché – seškrtají se rozpočty a tak se zvýší ekonomický nátlak, navýší se reálná jednotka práce a vymyslí se systémy dohledu prostřednictvím nesmyslně narůstající povinnosti vše dopodrobna administrovat a vykazovat. Pod tímto tlakem se z lidí stávají paranoidní veverka, které zvyšují tempo práce, přestože vědí, že odvedená práce je nesmyslná. Tak roztáčejí kolo bezesmyslné roboty do ještě větších obrátek.

Reálné důsledky v prostředí VŠ

Ministerstvo přískrtí peníze, zvýší dohled a administrativu, zpřísní „hodnocení“ vědecké činnosti akademiků – vymyslí nic nevykazující systém vykazování „jednotek odborné činnosti“ (takzvané RIVy), prohloubí složitost přidělování grantů a způsobů jejich kontroly. To vše utváří bubliny „nutnosti“ dalších úředníků, kontrolorů a „manažerů“. Tlak, zodpovědnost a finanční zátěž se přesouvá na nižší a nižší patra, až nakonec *zátěž negativních nákladů nesou stále více a více jednotlivci*. Univerzity tlačí na fakulty, fakulty na katedry, katedry na jednotlivce, nikde není ani prostor, ani čas a ani mechanismy na opačný proud – na připomínky zezdola. Je to samozřejmě systém od hlavy k patě patologický, neboť z principu vede k rozpadu. Dokud zde ale existuje možnost udržení moci a vysátí peněz z veřejného prostoru do soukromých kapes, pak je v zájmu elity podporovat systém co nejdéle všemi prostředky.

Jak se tento systém přesunu zodpovědnosti směrem dolů a vyvlastnění a přesunutí moci

směrem nahoru projevuje v praxi, si můžeme dokumentovat na příkladu Pedagogické fakulty MU. Ta se pod zmíněným tlakem na základě Záměru děkana představeného začátkem tohoto roku rozhodla přejít od poměru 30 ku 70 % mezi grantovými a státními penězi k poměru 50 na 50 %. Podobně jsou na tom mnohé další fakulty. To v podstatě znamená, že se o významné procento zvedne nezaplacená práce jednotlivců. Aby totiž fakulta skutečně ušetřila, pak – nehledě na úřednické pytydepe – musí chtít nechtě své zaměstnance nadzaměstnat bez finančního krytí ze svých zdrojů.

Otrocká zátěž jednotlivců je zřetelná, jakmile nahlédneme za povrchní pozlátko údajné „zdravé soutěže“ – třeba v rámci procesu získávání a plnění grantů. Známe velmi dobře akademika, který z důvodu přípravy velkého grantového projektu, který má sloužit primárně fakultě, neměl během minulého semestru jediný volný víkend, pracoval 10 až 15 hodin denně. Jednalo se výhradně o neplacenou práci navíc, která byla jen zlomkem refundovaná osobní odměnou. Tento rok již na odměny vzhledem ke škrtům nejsou peníze. (Kam se hrabe flexibilní Amerika!)

Ani obdržení grantu neznamena, že by se dotyčný měl lépe. Podmínky všech českých grantů jsou takové, že člověk, který grantový projekt neobchází, nýbrž opravdu plní, do něho fakticky investuje mnohokrát více práce a času, než může mít z projektu zaplacen. Zde je dobré porovnat tyto granty s těmi (většinou zahraničními), jež skutečně podporují poznání a kreativitu, například s granty Fulbrightovy komise. Rozeznáte je od sebe podle toho, že ve druhém případě bude vaše administrativní zátěž čtyřikrát nižší a samotná práce na projektu mnohem svobodnější.

Ovšem ani sedření jednotlivců neznamená, že systém bude dlouhodobě lépe funkční. Naopak, čím více se pohybuje v režimu „má dáti – dá méně“, tím více produkuje hluchých míst. Patrně proto, že naši „šafáři“ přicházejí s recepty z 19. století (zde potěchle předpokládám, že pan Kalousek svoji starost o českou pokladnu mívá upřímně).

Vrátíme-li se k realitě našeho systému grantů, velmi rychle zjistíme, že zde nefunguje (a za daných podmínek ani fungovat nemůže) skutečná soutěž. Jako černé díry v systému operují osoby – „černí pasažéři“, kteří díky tomu, že v profesní síti zaujmají „významnou“ pozici – danou tím, s kým vším se znají, kdo je jim za co vděčný, jak mnoho se ho/jí musí ostatní bát a podobně – stahují k sobě statisíce a miliony korun z grantů. Kdybychom zkoumali výstupy jejich projektů, tajil by se nám často dech nad ubohostí jejich výsledků. Navíc „černí pasažéři“ se nikdy nepředřou. Na to mají své otroky, kteří musejí být rádi, že se za směšnou cenu uštvou. Fascinující je, že to i chytré hlavy na univerzitách považují pouze za „nutné zlo“. Patrně proto, že chytrost ještě neznamená odvahu myslet.

Akademický newsspeak

Celý tento souboj o kost vytváří naprosto surreální svět, jehož paradoxnost a nefunkčnost se odráží již na úrovni jazyka a stylu komunikace. Na zmíněné pedagogické fakultě má každá katedra svého styčného důstojníka, který má za povinnost se nejméně čtyřikrát do roka účastnit školení o tom, jak mají vypadat oficiální zápisy RIVů. Poté tento důstojník školí ostatní. Je to zodpovědný úkol, protože za výkaz RIVů jsou již z třiceti procent „odměňováni“. Přičemž „pravidla“ jejich formálního zápisu se sice nesmyslně, zato dynamicky vyvíjejí.

Před pěti dny jsem do USA dostal dopis s deseti body, v nichž bylo vysáno, co všechno mám do třech dnů opravit ve svém předtím již

dvakrát opraveném výkazu RIVů. Mezi jinými tam stálo: „nepoužívej přítomný čas“, „v každé anotaci použij slova ‚výzkum‘, ‚výzkumná analýza‘, ‚metodologie‘“, „pokud chceš, aby ti RIV byl přiznán, musí být v oddíle ‚způsob financování‘ výsledek vztažen k nějakému projektu či institucionální podpoře výzkumu“.

Pomineme-li podiv nad tím, jak rychle jsme vyměnili nic neříkající zvuk „marx-lenismus“ za nic neříkající „věda a výzkum“, pak poslední zmíněné je skutečná perlička, která naprosto přesně vypovídá o celém systému: Jednotlivci nebude přiznán RIV (za který je významně odměňován), jestliže se nezapojí do celého systému grantových projektů a „institucionální podpory výzkumu“ – a to nehledě na kvalitu, jakou výsledek sám o sobě má! Jednodušeji: Jednotlivec bude vyrazen, jestliže se nepodřídí kolu naduté byrokracie.

Akademik 21. století. Foto Tropical Butterfly House

Rád bych se vyhnul podpoře této byrokracie, ale nemohu si to dovolit. Budu na základě toho odměněn – v současné nejisté době je to významná podmínka. Navíc i na základě mých RIVů bude finančně ohodnocena práce celé naší katedry. Jak vidno, mechanismy boje o kost se navzájem podporují a zvyšují svoji účinnost. Velký bratr se už nemusí ani dívat.

Na fakultě existuje další styčný důstojník. Slečna, která má na starosti „podporu přípravy grantů“. Její funkcí není, jak by mohl někdo předpokládat, pomoci akademikovi s kompletním formálním zpracováním odborného obsahu jeho grantového projektu. Na to nemá objektivně čas. Jejím úkolem je 1. absolvovat mnohá školení, 2. připravit velice dlouhý a složitý příspěv, jak má být daný rok grantový projekt po formální stránce zpracován, a 3. v několika kolech kontrolovat projekty připravené akademiky.

Celý proces vypracování projektu začíná obdržáním příspěvu od styčného důstojníka. Jeho hlavní součástí je seznam slov a frází, které musí být v daném roce použity, a seznam těch, které v žádném (!) případě použity být nesmějí. A samozřejmě tisíce dalších pouček. Poté nastává urputný souboj mezi tím, co chce a potřebuje akademik zkoumat, a co vyžadují nesmyslná zadání podmínek pro udělení grantu. A další významný díl energie a času musí být investován

do přizpůsobení se výše zmíněným seznamům požadovaných a zapovězených slov a frází.

Akademik (pokud není „černý pasažér“) se nemůže vzpříčit styčnému důstojníkovi. Ten mu jeho projekt vrací tak dlouho, dokud nejsou naplněny všechny „inteligentní“ podmínky příspěvu. A když se je akademik rozhodne přece jen nenaplnit (třeba proto, že se na podobných pitomostech nechce podílet), pak jeho projekt není podstoupen podpisu rektora a je vyrazen, aniž by opustil univerzitu.

Vítejte v Kakánii!

Problém nespočívá ve styčných důstojnících. Ti jsou stejnými šlapajícími veverkami jako akademici. Stejně jako akademik i styčný důstojník nemá jakoukoli možnost ovlivnit systém zezdola. Jejich nadřízený je podřízený jiného nadřízeného a ten zase jiného. Všechny aktivity zezdola

nahoru jsou nevysovené nepřipustné. Nám veverkám zbývá jediné – šlapat „inteligentněji“. Zapojit se mechanicky do nesmyslné honby za granty a RIVy. Používat ta správná slova a řešit problémy, které předem určili od skutečnosti odtržení politici a úředníci. Ty problémy, k jejichž řešení jsme voláni realitou, musíme odkládat. Ve vši té kanonádě nesmyslné práce akademik nemá reálně čas připravovat se na výuku, inovovat ji a dělat smysluplný výzkum. Realita nikoho nezajímá. Tak vyrůstá paralelní, zcela pochybný svět naprosto falešných pseudoproblémů a pseudorešení. Elitě samozřejmě záleží pouze na tom, aby se kolo naduté byrokracie nezastavilo. A aby se točilo, musí nás dál udržovat ve strachu! Šetřit, šetřit, šetřit! – křičí.

Vítejte v celosvětové Kakánii! Neboť v Americe elity dělají to samé. Pozor na teroristy a socialisty! – hlásají. Díky tomu pak mohou vést nesmyslné války, které „legálně“ přesouvají veřejné finanční zdroje do kapes soukromníků. Mohou vyhladovět své školství, aniž by je jejich voliči poslali ke všem čertům. Američané se bojí, jako se bojíme my! A pak se všichni rveme o kost. Na Southern Illinois University vyhráli protestující, ale vítězem nejsou. Peníze na školství si už dávno rozdělili jiní!

Radim Šíp (1975) je vysokoškolský pedagog.

Za Oskarem Přindišem

V neděli 8. dubna zemřel olomoucký umělec Oskar Přindiš (* 19. září 1947).

PETR PALARČÍK

Už si přesně nevybavím, kdy a kde jsem Oskara Přindiše potkal poprvé. Bylo to vprostřed osmdesátek, v posledních letech temna. V Olomouci se formovala trupa výtvarníků kolem Galerie pod podloubím, která svou tvorbou přinesla do českého výtvarného diskurzu fenomén „olomoucká kresba“.

Oskara nešlo přehlédnout – šlachovitá mánička v manšestrovém sáčku, zapřená do dřevěných berlí vlastní konstrukce, chlapík s jiskrami v očích a šibalským úsměvem. Setkávali jsme se v olomouckých hospodách a barech, na vernisážích a večírcích přátel i u něj doma v Ostružnické ulici č. p. 12, kde měl tmavý ateliér až po strop zaplněný kresbami, malbami a asamblážemi. Přes

dvanáct let, než se přestěhoval do Horní Loděnice, kam jsme se my olomoučtí nedostali tak často a on za námi do města taky. U piva, vína, kořalek – „látek“, jak jim říkal, které prý pozitivně ovlivňují tělo i mysl – v oblacích dýmu ze startek, nebo liguerosek či gitanesek jsme diskutovali nejen vlastní tvorbu, ale i její inspiraci: ony látky, esoteriku, ženské, bolševika, hudbu a literaturu.

Oskar výtvarné umění nestudoval, byl „amateur“ v ryzím smyslu toho slova – entuziasta, vizionář a fantasta. Hltal existencialisty, německé (Heidegger) a francouzské filosofy (Baudrillard, Virilio), sci-fi (bratři Strugačtí), ale hlavně beatniky. K trojici Ginsberg, Ferlinghetti, Corso záhy přidal Williama Burroughse. Jeho *Nahý oběd* ho fascinoval. A vůbec byl okouzlen uměním

významných solitérů 20. století – filmy Ingmara Bergmana, *Stalkerem* Andreje Tarkovského, hudbou Franka Zappy, Captaina Beefhearta, Davida Bowieho, Nicka Cavea, Blixy Bargelda a Einstürzende Neubauten, poezií Ezry Pounda, povídkami Charlese Bukowského. Vše se všim souvisí – když jsem se ho jednou ptal, proč hulí ty příšerně silné gitanesky, odvětil: „Protože mám rád silný zážitek!“

Ve své tvorbě jako by neustále řešil spor duše s tělem. Zřejmě vyvěral z osobní zkušenosti: kdysi malý chlapec Oskar vyšel relativně vítězně ze souboje s dětskou obrnou. Přežil, za ty dlouhé roky vybaven až buddhistickou empatií pro utrpení všeho živého. Zároveň byl puzen hledáním řádu lidského i kosmického – byl konstruktérem i alchymistou. V počátcích byl ovlivněn surrealismem (od Dalího po de Chirica), jehož stopy spolu s českým informelem (Vožniak, Nepraš, Medek), lettrismem a art brut (Dubuffet) provázejí celé jeho dílo, později absorboval konceptuální umění, gestickou malbu a tendence postmoderní, aby se jeho práce ocitla široce rozprostřená mezi konceptuální kresbou, asambláží, sochou-objektem a instalací.

Jak píše Milan Kozelka v jednom z katalogů, které jsem měl příležitost graficky zpracovat: „Vlivy a boční větry jsou patrné a není důvod je zapírat. Spanilou jízdou se ocitáme v polohách, v nichž je Přindiš přindišovským Medkem, přindišovským

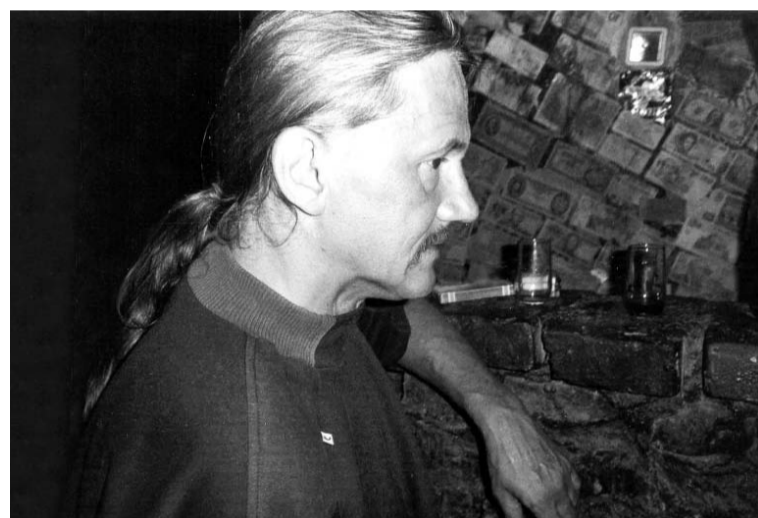
Oskar Přindiš, *Euchrid-bojovník*, 2003/2004, 85 × 30 × 30 cm, svařované železo, sklo, mixed media, detail

poloLamrem, přindišovským pseudoDalím, Wolsem, Veselým, zesurrealistickým Hartungem – abychom se opět vrátili do míst, kde je Přindiš Přindišem.“ Mělo by se ale říct, že sám sebou – neboli „svojský“ – byl Oskar vždy. A ne pouze v precizní a zároveň tolik emotivní umělecké tvorbě, jíž ho provázal onen „spor

mezi technickým a bytostným“ (Heidegger), ale i v životě, kterým šel přes všechny překážky přímo – a bojovně naladěm.

Jsem rád, že jsem Tě potkal, Oskare. Čest Tvé památce!

Petr Palarčík (1963) je typograf a spisovatel.

Oskar Přindiš v olomouckém klubu Nausea, polovina devadesátých let. Foto Petr Palarčík

Šestá navštívenka z Ameriky

Přinášíme další ze série krátkých reflexí o Americe od našeho autora, který se vypravil do Spojených států amerických na výzkumnou stáž.

RADIM ŠÍP

„He knows his shit.“ Jedná se v podstatě o lichotku: „Svou práci dělá kurva dobře.“ Cestou do New Yorku jsem takových neslušných frází zaznamenal mnoho, protože jsem jel na konferenci 32 hodin v autě s nezbednými studenty. Poslouchal jsem je, jak se baví o budoucnosti Ameriky, o volbách, o rasismu, o válce v Afghánistánu, o zahraniční politice. Náhle jsem měl pocit, že se o Ameriku nemusím bát. Fascinovalo mě, jak je ta jejich „neslušná“ řeč čistá, plná hlubokého, upřímného rozhořčení a ideálů; jak vulgární a impotentní je v porovnání s ní přesně dávkovaná, uhlazená šou-řeč politiků televizních debat.

Zaparkovali jsme v New Jersey a hodinu čekali na spojení, protože jeden z autobusů dané linky prostě vynechal. Když jsme konečně nastoupili, provázal nás hluboký hlas usměvavého černého řidiče, který podle národnosti přístupujících zdravil v šesti jazycích a třemi jazyky odpovídal na naštvané výtky: „Sorry, ale tenhle bus jede fakt na čas.“ Jakmile jsme vystoupili uprostřed Manhattanu, dostavila se opravdická

závrať. Uvítalo nás město pohybů usměřovaných širokými ulicemi, barev neonů, přízračných světel mrakodrapů, ševelicích jazyků a těžko popsatelné lehkosti. Město uvolněné, chtivé jinakosti, radostné z dotýkání ras a pohledů. I kovbojské klobouky na těch několika hlavách se nesly s nadhledem – jako pířka ve větru.

Ředitelka UN-HABITAT Cecilia Martinezová nás druhý den přivítala připravenou otázkou: „Víte, proč se v New Yorku tak dobře žije?“ Přestože v jedné z pracoven OSN sedělo dvacet lidí ze tří kontinentů a mnoha tamějších univerzit, nikdo z nás nedokázal odpovědět. Všichni ještě měli pod svými víčky odrazy tyčících se mrakodrapů a na pórech těla pocit pohyblivý se masy lidí. „Hlavním důvodem je, že 55 % jeho území tvoří veřejné plochy. Porovnejte to s Nairobi – 2 %.“ Kolik je to asi v Praze? A kolik v Brně? – napadlo mě.

Svému vzdálenému příteli jsem napsal o svém okouzlení. Odpověděl mi: „Já jsem New York jako čerstvý imigrant prožíval jinak, pracoval jsem na pumpě. Ale vzpomínám na solidaritu portorikánské menšiny, se kterou jsem se šzil.“ Nezapomněl

jsem, že se pohybují ve „snadnějším“ New Yorku, ale ani ta bída ostatních nebyla bezútešná tak jako v místech, kde se lidé bojí, aniž si to uvědomují.

Já se zde bál jenom jednou. Když jsem v hluboké noci vzýval New York v Central Parku a přijela ke mně policejní hlídka. Jeden ze strážníků na mě pokřikoval, abych odtud raději odešel, ale já mu nerozuměl. Přistoupil jsem blíž, převzal jsem iniciativu a sáhl do náprsní kapsy – chtěl jsem se legitimovat. Ani jsem ruku nevytáhl a mířila na mě pistole. Všichni tři jsme s rozšřepnými očima zrychleně dýkali. Uvědomil jsem si svůj plnovous. „Jsem turista, jsem z Evropy!“ Pistole se sesula hlavní dolů. „Běž odtud... tudy... hurry.“ To celé mi nezapadlo do ostatních zážitků. Teprve před hostelem mi došlo, co bylo samozřejmé. I zde se krade, zabíjí a navíc před deseti lety o pár kilometrů níže spadly dva největší mrakodrapy světa.

Na jejich místě dnes do nebe vyrůstají dva penisy. Ale New York není Wall Street a Freedom Towers nezaručí svobodu. Wall Street je zlatý pulsující puchýř. Je jako piha na

prsou krásné ženy. Přitahuje naše oči, ale opravdová krása je v dynamice celého živoucího těla. Bez New Yorku, toho skutečného New Yorku, New Yorku lidí, průmyslu, lodí, imigrantů, Whitmana procházejícího se po Long Islandu, Ginsberga doprovázejícího svoji matku autobusem přes celé rozlehlé město do newarského blázince, bez tohoto New Yorku lidského štěstí, utrpení a obrovské vůle k životu není New York a není svoboda.

Když jsme se vraceli autem zpět na Středozápad, zkoušel jsem „fakovat“ jako studenti – nešlo mi to, přestože jsem kdysi tak snadno „voloval“. Studenti se mi smáli. Ale já jim věřil, že právě oni budou dál nést poselství té dobré Ameriky – Ameriky ras, rozdílnosti a zodpovědnosti za ten složitý a krásný svět.

Radim Šíp (1975) je vysokoškolský pedagog.

Joel Meyerowitz, *Muž skáče z mostu*, New York 1968. Repro www.masters-of-photography.com

Nikoli šťastný, ale úplný

24. května uplyne dvacet pět let od smrti katolického básníka Josefa Kostohryze. V době, kdy umíral, byla jeho poezie širšímu publiku v podstatě neznámá. Trvalo ještě více než dvacet let, než spatřilo světlo světa souborné vydání Kostohryzova díla.

MICHAELA FILIPI

Vydáním souboru textů Josefa Kostohryze se stručným názvem *Básně* (Kalina 2009) byl splacen dluh básníkovi i čtenářům, čímž se však význam vydavatelského počínu zdaleka nevyčerpává. Vždyť autorovy texty jsou aktuální dnes stejně jako v době svého vzniku. Zajímavé jsou již tím, že nečerpají pouze z křesťanské tradice, jak snad naznačuje ona „škatulka“ katolický básník, nýbrž také z tradice antické, z romantismu, z díla Otokara Březiny a dalších.

Ke zmiňovaným zdrojům se přitom vždy váže určité pojetí hodnot. Básník hodnoty přezkoumává, táže se po jejich platnosti, polemizuje s nimi. Proto jsou jeho texty pro čtenáře náročné. Znepokojují tím, že nesmlouvavě prověřují „tradiční“ hodnotové představy, a tak člověka nutí nově promýšlet a obhajovat vlastní postoje.

V tomto směru jde básník svému čtenáři příkladem: sám sobě nesleví nic, nedopřeje si spočinutí ve falešné konstrukci nějaké nabízející se „pravdy“, před jednou ideologií neutíká do druhé, a naopak usiluje o pohled neideologický. Nastoluje tak otázky, které se zdály již mrtvé: otázky po Bohu, vlastní identitě, smyslu dějin i lidského života. Jeho tázání je vskutku

věrohodné, neboť není nesenou pouhou rétorikou, ale poctivou snahou najít řešení. Děje se tak skrze princip dialogu.

S náznaky dialogu se setkáme již v raných Kostohryzových dílech, teprve ve 40. letech se však z pouze řečnického oslovování počíná rodit dialogické napětí, které se stane určujícím pro jeho další tvorbu. Básník se ve verších snaží navázat dialog s Bohem, druhými lidmi, ale též s básnickým uměním ztělesňovaným Múzou. Proto se v nich hojně setkáváme s oslovenými, která vyjadřují interakci mezi já a oslovovaným ty, jež místy dokonce přerůstá v konflikt: „A zase vidím vaše samolibé tváře, / jež myslí, že mě mohou soudit! // Daleko zašly tamty milé časy, / kdy tobě, příteli, jsem věřil“ (s. 110).

Báseň, z níž jsem citovala, lze rozdělit na několik vrstev právě podle užití osob do následujícího schématu: já X vy; já X ty; já; my. Na závěr tedy dochází k setkání já a ty, báseň končí naznačením smíru: „Příteli, marně proti mně se bráníš, / nadarmo plýtváš slovy soucivními, (...) Pojď radši se mnou tesknit osudově, / zapomeň, vzpomeň, nakloň ucho ke mně, / nejsme tu sami v houšti temných lesů: / je tu i víla – zatím nerozhodná, / a ještě zítra může anděl mečem / zapálit zemi do podoby nové.“ (s. 111)

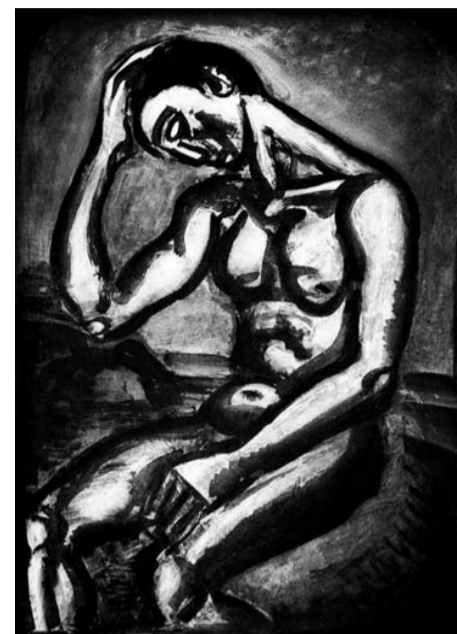
Básník touží po skutečném společenství s oslovovaným přítelem, a proto jej vyzývá, aby s ním sdílel jeho smutek. Soucivná slova, která umožňují příteli zůstat v bezpečné vzdálenosti, stranou bolesti, dráždí básníka k hněvu. Výzvu můžeme de facto vztáhnout i na čtenáře, které básník zve, aby jej následovali do labyrintu jeho vzpomínek a reflexí vlastního života i jednání druhých.

Také vzpomínkám, prožitkům a reflexím, které předkládá ve svých básních, ponechává autonomii a umožňuje tím, aby navzájem vstupovaly do dialogu. A dialog je to skutečný, neboť žádnému hlasu není dáno privilegované postavení. Jednotlivé vrstvy textu (takovou vrstvou je například vzpomínka) se k sobě často staví polemicky: „Jako ten pes, který přišel a odešel. Díval se na mne, a když jsem mu tiše řekl, že já nejsem ten, svěsil uši a odešel. Můžete mi věřit, tak to skutečně bylo. Žádný sen! To děvčátko, bláznivá Mařenka, mi řeklo, že jsem pán odnikud. A já si přece pamatuji, jak za větrných večerů u nás doma – tam doma – vzrala okenice nahore ve štítu stavení. (...) Ale teď – teď jsem seděl na lavičce u zídky vysoko nad řekou...“ (s. 196)

V citátu můžeme odlišit jednu vrstvu vzpomínky na setkání se psem, po níž následuje básníkuv komentář vztahující se buď k předešlé vzpomínce na psa, nebo k následující vzpomínce na Mařenku, popřípadě k oběma zároveň. Vzpomínka na Mařenku kontrastuje s následující vzpomínkou na domov. Vidíme, že jednotlivé vzpomínky si navzájem odporují. Tento moment je pro Kostohryzovy verše příznačný. Podobně je typické, že si básník neponechává rozhodující slovo, jeho hlas zůstává pouze jedním z hlasů.

Vzpomínky a vazby k bližním mají naprosto klíčový význam v otázkách po vlastní identitě, pro niž jsou důležité nejen samota a meditace, ale rovněž vztahy. Jelikož je snaha o její nalezení upřímná, básník odolává pokušení uměle přivést jednotlivé hlasy ke shodě, protože takto definovaná identita by nebyla pravdivá.

Kostohryzova poezie klade na čtenáře nemalé nároky. Vede jej ke spoluprozívání básníková smutku, bolesti či dilemat, čímž v něm probouzí touhu po pointě (i tuto sdílí s básníkem),

Georges Rouault: Sám ve světě léček a ústrků, 1922, 58 × 41 cm, akvatinta. Repro Haggerty Museum of Art

kteřá by zpětně dala všemu prožívanému smysl. Domnívám se ovšem, že verše takovouto pointu nenabízejí. Najdeme sice básně, které ji naznačují, neměli bychom se však s těmito dílčími řešeními spokojit, protože se současně setkáváme s básněmi, jež kýženou harmonii zase rozrušují.

Tvůrce se například po dlouhém sporu s Bohem k němu skutečně hlásí jako ke svému Otci, ale své obrácení popisuje mimo jiné takto: „Nebesa jsou otevřena a strašlivá lidská svoboda. Jak bych mohl sám sebe soudit? Vzdal jsem se tedy, já hříšný. (...) A zhluboka jsem si vydechl, nikoli šťastný, ale úplný.“ (s. 204) Je sice vysloveno vědomí přináležítosti k Bohu, nicméně není zbaveno problematickosti a jisté tíže.

Básníkuv poctivý přístup ke skutečnosti je v mnohém inspirativní. Jeho trvání na hodnotě osoby člověka a jeho identity vede ke vskutku obdivuhodnému odhodlání odmítat všechna pohodlná, leč falešná řešení a navzdory nezdarům neustávat v hledání pravdivých odpovědí. V tomto ohledu byly Kostohryzovy verše aktuální nejen v době svého vzniku, ale jsou naléhavé stále.

BI(BLI)OGRAFIE

Josef Kostohryz (25. 12. 1907 v Křenovicích – 24. 5. 1987 v Praze)

1934	debut <i>Prameny ústí</i>
1941	první sňatek: s Eliškou
1944	básnická skladba <i>Rekviem</i>
1946	sbírka <i>Až kamení</i>
1947	narození dcery Heleny Barbory
1949	Memorandum českých spisovatelů o stavu kultury papeži Piu XII., premiérovi De Gasperimu, prezidentu Trumanovi a W. Churchillovi (připraveno Kostohryzem)
1951–1963	věznění; odsouzen ve vykonstruovaném procesu s tzv. Zelenou internacionálou na doživotí
1967	druhý sňatek: s Marií
1969	sbírka <i>Jednorozec mizí</i>
1970	sbírka <i>Přísný obraz</i>
1981	sbírka <i>Eumenidy</i> (v Mnichově)
1985	sbírka básní v próze <i>Melancholie</i> (v Mnichově)
1990	rehabilitován
2009	souborné vydání Kostohryzových veršů (nakladatelství Kalina)

ZAMLČET VŠECHNO

Mohl jsem dávno už osud svůj zmařit,
nenechat náhodám kroky a cesty,
pustit to do noci větrné všechno,
udělat konec a nechtít už trpět.

Co ty víš, pocestný, o mně, co víme
o sobě jeden i druhý a třetí?
Přešel jsi kolem mne ve chvíli strašné,
ach ano, ty jsi byl zamyšlen také.

Nad roklí přeletí ptáci, jež neznám,
kolkolem krajina neznámá, cizí,
stín můj se posunul na samý okraj:
stín můj? či poslední podoba nahá?

Zdá se mi, králi, že hvězda se kalí,
ta stopa nevede nikam, jen do tmy.
Budeme mlčet. A ve větru vání
chiméry něžné se tesklivě ozvou.

(Přísný obraz)

MÁLO. JSEM LAČNÝ

Když jsem již mnoho dlouhých nocí byl sám a jepičí dny
se jen mihaly nazad, přišel Nepřítel a sedl si naproti mně.
Nebyl takový, jak jsem o něm slýchal. Byl jako já. A bylo
mi trpko. K čemu to všechno? Odložil jsem své nástroje
a díval jsem se mu do tváře. Šed' a vrásky, smutná stará

skála. Ale také zářivá jitra, plná slunce a zelení. Volný
dech nad otevřenými a vonícími brázdami. A jiné okamžiky,
už daleké a ještě se vzdalující. Nad naší vesnicí prší
a my s otcem oráme na vysokém vrchu a díváme se tam
dolů, kudy jde změna. Ostrá čára. Ale vytrhl jsem se. Ne-
přítel se usmál. Zvadlé mávnutí rukou tam dolů, kam pa-
dá list, láska i žal. Tak jsme spolu seděli dlouho, mlčeli
jsme oba, upadli jsme v zamyšlení.

(Melancholie)

MYRTA

Nesmíš si myslit, že toto je jediná chvíle!
šeptá mi ona, svůdná a nahá jako v den první;
a rád bych zkameněl, kdybys jen zůstala se mnou!
Vitr už ztichl a západní obloha tmavne,
v zahradě rosa, v domě mém křídlaté šero,
odněkud hlasy, a ticho se zavřelo znovu;
zavře se srdce. Proč nečeká, bláhová, na mne,
kouzla svá jinému dává a štědrá je jinde?
A ještě dívčí smích v sychravém chladnu se ozve,
zdaleka jenom. A v knize mé písmena všechna
řvou jako zvířata bájná z neznámých písní,
zrazují příběh mé touhy, a příběhu není.
Nesmím ti zamávat, loučit se nemám?
A přece, Medúzo, proč bych se nebál!
Jen tuto chvíli, jež závrtná prchá –
tvé hady vidím v ní, tolik je krásná!
Smrtný člověk jsem na zemi zemní.

(Jednorozec mizí)

MARNOTRATNÝ SYN

Zítřejší vrátím se k Tobě, ó Bože, můj Otče,
zítra už do chrámu půjdu a břemeno složím,
k nohám Ti položím všechno to málo a mnoho;
dozadu stoupnu si, na místo nehodných lidí,
vždyť jinam nesmím a jinde bych nemohl plakat,
udělám znamení kříže a na dlažbu kleknu,
tu tíži shodím už ze srdce nepokorného.

Jen ještě tuto noc zůstanu v samotách temných,
v oděvu černém se napiju vzpurného vína,
s démony budu se o trník poslední tahat,
zateskním zpátky a spočtu své kroky a cesty,
kudy jsem zbraně své ztrácel a klenoty marnil,
v bídný je proměnil plevel a v odešlý vitr:
Bože můj, Ty jsi byl při tom a mlčel jsi stále!

V zahradě pod okny ticho, jen pípnutí ptáka
a šelest listů, jež hovoří vanutím nočním,
tam v dálce v měsíční záři se rybníčky lesknou,
kolem se hustou tmou zvedá ta výšina lesní
a výše, výše jen zamhlená prázdnota nebes,
končina strašlivá, kterou jsem škvírou svých smutků
i v pádu závrtném mřížemi vězení vídal:
hlasitě mlčela jako mé srdce, maminko.

(Eumenidy)

Josef Kostohryz: *Básně*. Kalina, Putim 2009.

Stránku připravila MICHAELA FILIPI.

Namaluj čerta na zed' – něžně i brutálně

Nová brněnská výstava představuje výtvarnici s vyzrálou poetikou a originálním viděním světa.

NORBERT HOLUB

Malířka Kateřina Tmějová (1976), absolventka Pedagogické fakulty UP v Olomouci a Fakulty výtvarných umění VUT Brno a členka výtvarných skupin BOA, Blaze.cz a ECHT GOLD, se v brněnské galerii Slévárna Vaňkovka představila výstavou pod názvem *Nemaluj čerta na zed'*, ve které shrnuje svoji malbu z posledních dvou let. Vernisáž proběhla za aktivní účasti profesora Vladimíra Novotného (legendární postavy alternativní umělecké, respektive mezioborové scény v Brně) a bubníka Pavla Fajta.

S již ustáleným a vyhraněným osobitým tvůrčím rukopisem, jak ho známe z její předcházející tvorby nesoucí se především ve stylu lyrického expresionismu, se Kateřina Tmějová vrací ke svému základnímu tématu, jímž je existence křehkého ženského subjektu ve světě, jenž je o poznání drsnější a brutálnější než

ona sama. Tento kontrast se působivě vyjevuje jak v rámci jednotlivých obrazů, tak i v dynamické kompozici celé expozice, jejíž jeden průběžný pól tvoří velká plátna barevně pestrá a místy vyloženě agresivní exprese (včetně stékajících čůrků barev a sprejového dotváření klasické techniky oleje a akrylu). Druhým pólem výstavy, pro autorku příznačnějším a z hlediska tématu i malířského rukopisu přece jenom svébytnějším a původnějším, je dramatický zápas mezi agresí a jemnou něhou odehrávající se přímo na bityvním poli plátna.

Běžec drží se lyžařské stopy nebo dvojdielný minicyklus *Nemám ženskost* pak ukazují zranitelný subjekt vydaný na pospas svému okolí, které je kruté a nebezpečné. Standardním rysem známým již z dřívějších maleb Tmějové je organické zakomponování krátkých nápisů do vizuálního plánu: tak například finální, terminální obraz s názvem

Vzkříšení v sobě ukrývá nikoliv očekávatelná písmena INRI či IHS, ale AC DC (pokud si dobře vybavuji,

kulturní písní této hardrockové kapely byl song *Hell's Bells*). Oltářním jistě nechce být, ale do paměti se

Kateřina Tmějová, *Nemám ženskost 02*, 2012, 100 x 93 cm, kombinovaná technika na plátně. Repro archiv autorky

zapíše o to průrazněji, byť jeho kvality jsou nakonec více lettristicky sémantické než klasicky výtvarné.

Největším a nejjednodušším obrazem výstavy je vstupní plátno *Jako kino*: lyrické, samozřejmě nikoliv realisticko-veristické zpodobení dvou koní, jež se ve své náznakové transformovatelnosti stávají jakýmsi mohutnými a zároveň lehce prchavými archetypálními zvířaty, pro tentokrát zcela zklidněnými a ničím a nikým nerušenými.

Abychom nad čerty mohli zvířet, musíme je nejdříve namalovat. Nevím, jestli to prvé, ale to druhé se Kateřině Tmějové už delší dobu úspěšně daří.

Kateřina Tmějová: *Nemaluj čerta na zed'*. Galerie Slévárna Vaňkovka, Brno, www.vankovka.cz, 3. května až 4. června 2012.

Norbert Holub (1966) je básník a překladatel.

Dobrodružný a zábavný jazz v Brně

Také letošní ročník tradičního jarního hudebního festivalu potvrdil, že současný jazz se neuzavírá do osvědčených žánrových příhrádek.

MILAN TESAŘ

Mezinárodní festival JazzFestBrno vstoupil do druhé dekády své existence s pověstí jedné z nejkvalitnějších přehlídek svého žánru v naší republice. Dramaturg Vilém Spilka má šťastnou ruku, když se snaží v rámci časových a finančních možností představit současnou jazzovou scénu v co nejpestřejší škále. Na JazzFestu účinkují muzikanti čeští, slovenští, evropská i zámořská. Vedle nejkvalitnějších jazzových sestav jsou k slyšení experimenty s elektronickou hudbou i avantgardní smyčcové soubory, projekty instrumentální i vokální. Festival tvoří komorní recitály v klubovém prostředí, megakoncerty v Bobycentru a letos poprvé také slavnostní večer v Besedním domě. K brněnskému JazzFestu patří mládí (symbolizované například studenty Katedry jazzové interpretace JAMU) i zralý věk (Jiří Stivín s Mojžíšem Bártekem na pódiu oslavili sedmdesátiny).

Na JazzFestu – podobně jako na jazzové scéně obecně – však nic neexistuje izolovaně. A tak si letos mladý český kytarista Libor Šmoldas přizval na pódium amerického saxofonistu Bobbyho Watsona. Pianista NajPonk a kontrabasista Jaromír Honzák se představili v novém společném projektu s bubníkem Mattem Fishwickem. Po boku oslavenců Bárta a Stivína se objevil nejen jejich generační soupeřník Vincenc Kummer, ale také mladší představitel severské scény, norský trumpetista Didrik Ingvaldsen. A kontrabasista Tomáš Liška, který na festivalu loni vystoupil s vlastním projektem Invisible World, letos hrál v kapele

americké zpěvačky českého původu Marty Töpferové.

Největší hvězdou dubnové přehlídky byl izraelský hudebník a skladatel Avishai Cohen, který v Brně na JazzFestu vystoupil už před šesti lety. Ovšem zatímco tehdy střídal kontrabas s baskytarou, tentokrát zůstal po celou dobu věrný akustickému nástroji. Přesto byl jeho recitál, který odehrál v triu s pianistou Omrim Morem a s bubníkem Amirem Breslerem, mimořádně pestrý: Cohen střídal hru pizzicato a arco a intenzivně komunikoval s oběma kolegy, aniž by přitom zapomínal na diváky. Do proudu svých autorských skladeb vhodně zařazoval tradičně sefardských židů v jazyce ladino, které se přirozeně přelývaly do moderního jazzového tvaru. A i když šlo především o recitál jednoho z nejvlivnějších kontrabasistů světové scény, spoluhráči za mistrem nijak nezaostávali. Klavíristova hra ve skladbě *Seven Seas* působila „kubisticky“: rychlý běh prsty po klávesách na pravé straně klaviatury i ledabylé vytváření známé melodie vytvářely zdánlivě nesourodý obrazec, který se teprve s odstupem slil v originální a zajímavý tvar.

Zatímco Cohena poučené publikum dobře zná, americký kytarista Jonathan Kreisberg byl pro mnohé objevem. Letošní čtyřicátník, který strávil několik let studiem tradičního jazzu, nyní tento základ rozvíjí do moderního tvaru. V jeho skladbách najdeme reminiscence na klasický rock i na řeckou lidovou hudbu, aniž by se hudebníci od jazyka tradičního jazzu zcela odklonili. V doprovodné kapele exceluje saxofonista Will Vinson, který si podle potřeby odsakuje za piano a tím dělá ze čtyřčlenné skupiny de facto kvinteto.

Kreisbergův krajan Vijay Iyer docílil plného zvuku zcela jinak. Jako pianista používá netradiční rytmické postupy a jeho hra je harmonicky velmi bohatá. Se svým triem v Brně představil nové album *Accelerando*, na kterém se vedle inspirací indickou hudbou dostane i na ohlasy popu (*Human Nature* z repertoáru Michaela Jacksona).

Nejmladší generaci na festivalu zastupoval arménský pianista Tigran Hamasyan, jehož sólový recitál pořadatelé zasadili do historického prostředí Besedního domu. Teprve pětadvacetiletý muzikant má za sebou překvapivě dlouhou a pestrou kariéru. Na klavír hraje od dvou let a přes klasický rock se jako sotva školou

povinný dostal k jazzu. Dnes je vyhledávaným koncertním umělcem, který stejně bravurně zvládá sólovou hru i studiovou práci s nadžánrovou kapelou. Konzervativní, romanticky laděný úvod jeho koncertu byl pouze odrazovým můstkem pro následnou hru s tóny, hlasem a dalšími výrazovými prostředky. Přes orientální melodie a vrstvení hlasů se mladý hudebník propočoval k bouři klavírních tónů a také k dlouhému beatboxovému sólu. Nejen střídáním a přitom dobře fungujícím využitím elektroniky přinutil publikum v sále ke skandovanému potlesku.

Ovšem zatímco Hamasyanova bouře propukala postupně a stejně zvolna se v závěru koncertu ztratila

v důvěrně známé melodii (pianista s oblibou tvrdí, že svou hudbou vypráví příběhy), mezinárodní smyčcové kvarteto Radio String Quartet Vienna předvedlo v druhé polovině večera akustický uragán od začátku až do konce. Skupina, která v Besedním domě zahrála neortodoxní úpravy skladeb Joe Zawinula, se tak stala jen dalším důkazem toho, že současný jazz je hudba pestrá, dobrodružná a v neposlední řadě zábavná.

JazzFestBrno, 11. ročník, 10. až 26. dubna 2012.

Milan Tesař (1975) je redaktorem Radia Proglas.

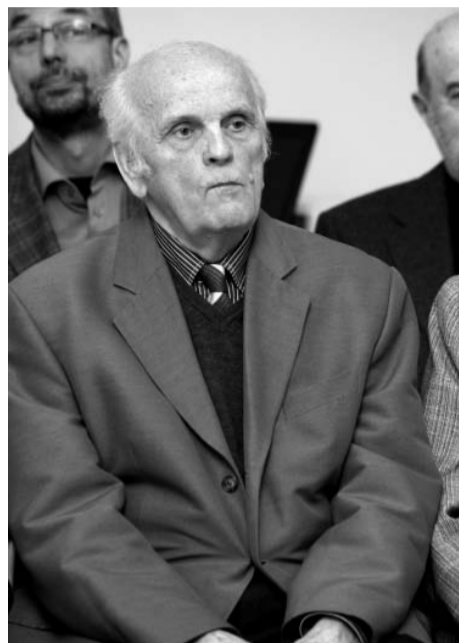
Avishai Cohen v brněnském Bobycentru 26. dubna 2012. Foto Martin Zeman

Bouřlivá zátíší Jiřího Hlušičky

Memoáry významného brněnského kunsthistorika přináší překvapivý pohled do zákulisí výtvarného umění.

OLGA JEŘÁBKOVÁ

„Nezlobte se, pane řediteli, že do Brna nepřiředu. Víte, ono třeba zrovna v ten den bude krásný světlo, a já bych pak byl nasranej, že jsem měl raději fotografovat,“ omluvil se

Jiří Hlušička. Foto archiv Moravské galerie

tehdejšímu řediteli Moravské galerie v Brně Jiřímu Hlušičkovi slavný fotograf Josef Sudek, když byl v roce 1976 zván na zahájení své brněnské výstavy.

Jakoby neblahá předtucha ovlivnila i odmítavou odpověď malíře Josefa Šímy, když Hlušička plánoval výstavu jeho děl: „Tam se už nevrátím!“ Dobře si uvědomoval, že obraz města jeho mladých let, který v sobě nesl, je až příliš křehký, aby v konfrontaci s nynější realitou obstál, dodává k této vzpomínce Jiří Hlušička. Brno se Šimovy výstavy nedočkal. Uskutečnila se v Praze a její zahájení se konalo několik dnů před 21. srpnem roku 1968.

Z pařížské návštěvy Jiřího Hlušičky v ateliéru Josefa Šímy ještě jeden malý příběh: na stěně ateliéru visel obraz Jana Zrzavého *Bárky u moře*. Šíma vysvětlil, že to byl dar Zrzavého jeho ženě a dodal: „Já mu kdysi navrhl, abychom si navzájem vyměnili obrazy, on mě ale odmítl otázkou: a proč bych to dělal, když se mi tvé malování nelíbí?“

Ještě že mám vzpomínky – titul, za nímž je cítit jakoby povzdechnutí za uplynulými léty, si zvolil historik umění Jiří Hlušička pro svoji knihu, v níž se ohlíží za prožitými léty, mnohdy nelehkými, častěji však radostnými a úspěšnými. Rodák z Nového Bydžova

(1929), absolvent Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, oboru dějiny výtvarného umění a estetiky, žák profesora Alberta Kutala (jednoho z nejvýznamnějších znalců české gotické plastiky, ale také autora dosud nepřekonané monografie o malíři Antonínu Procházce) se stal v roce 1959 vedoucím obrazárny Moravského muzea v Brně. Brzy začal usilovat o osamostatnění druhé největší a nejrozsáhlejší sbírky v tehdejší Československu: v roce 1961 vznikla Moravská galerie, v jejímž čele stál Hlušička téměř tři desetky let.

Systematicky se snažil budovat především sbírku moderního umění – tak se například jeho zásluhou dnes může Moravská galerie pochlubit takovými obrazy jako *Myčky* Rudolfa Kremlíčky, *Zátíší s podnosem* Emila Filly (zakoupeno v roce 1961 za 12 000 korun!), olej Josefa Šímy *Revoluce ve Španělsku*, *Sedící dívka* Jana Zrzavého, díla Bohdana Lacin, Jaroslava Krále, Františka Foltýna, Bohumíra Matala, Jánuše Kubíčka a dalších. Nákupy mnohých zátíší provázely bouřlivé dohady, nepřijemné schvalování těch, jimž básník Jan Skácel říkal „ti, kteří zakazují“. Například proti ocenění Olbrama Zoubka na salonu současného umění vzneslo velvyslanectví NDR ostrý

protest, v němž nesouhlasilo, aby byl oceněn sochař, který je autorem plastiky adorující Jana Palacha.

Mnohé odvál čas, mnozí blízcí odešli do nenávratna, mnohé události se proměnily v trvalé hodnoty. Ještě že má Jiří Hlušička vzpomínky. Na vůni pokosené trávy u rodné chalupy, kdy čas býval milosrdnější, na učednická léta typografická, na rodinu, na mlčení s Bohdanem Lacinou, na počátky vzniku Bienále užité grafiky („V roce 1985, kdy se konalo jubilejní desáté Bienále, řekl Jan Rajlich za všechny: Když jsme nemohli do světa, pozvali jsme si sami svět, aby přišel za námi. A svět do Brna přišel.“), na Františka Foltýna, který „se cítil volný jak to ptáče nebeské“, na chvíle, kdy se mohl věnovat svým vzpomínkám, neboť „kva-pící čas z nás dělá pamětníky a z některých našich vzpomínek svědectví“, na ateliéry a jejich vůni, na život mezi obrazy. Bouřlivé časy v životě Jiřího Hlušičky pominuly, zůstává zátíší vzpomínek. Stojí za to do něj vstoupit.

Jiří Hlušička: Ještě že mám vzpomínky. CERM, Brno 2012.

Olga Jeřábková (1951) je novinářka a historička.

UKÁZKA Z DÍLA

Zvoňte na oba zvonky!

JIŘÍ HLUŠIČKA

Často mívám před očima obraz Jana Zrzavého *Sedící dívka* (1945). Poprvé jsem se s tímto dílem setkal roku 1960 v předsádku divadla *Na zábradlí* v Praze na výstavě, kterou prý umělec připravil jako „trucpodnik“, když předtím sešlo z realizace jeho výstavního souboru v jedné z pražských síní. Poněkud stíněný, pro výstavní účely nepřilíš vhodný prostor divadla si *Sedící dívka* zcela podmanila. Alespoň mně se tak zdálo; ve skutečnosti si podmanila mne, a to zvláště tím tichem, které ji obestíralo. Jako ještě čerstvý šéf brněnské galerie jsem pochopitelně zatoužil tento významný Zrzavého obraz získat do sbírek. Své přání jsem také bezodkladně Mistrovi sdělil v dopise a požádal jsem ho o přijetí v termínu, který jsem mu navrhl. Aniž jsem počkal na umělcovu

Jan Zrzavý v roce 1961. Foto Zdenko Feyfar

odpověď, do Prahy jsem se v určený den vypravil.

Když jsem stanul v poschodí domu na Starých zámeckých schodech u dveří s umělcovou vizitkou, zarazil mě zde nápis: *Zvoňte na oba zvonky!* Ačkoli výzva zněla kategoricky, neopovážil jsem se starého pána hned po ránu vyrušit tak drsným způsobem, a proto jsem nesměle zmáčkl knoflík jen jednoho zvonku. Ještě jsem se ani nena-dechl, abych potlačil vzrušení, které se mě v očekávání věci příštích zmocnilo – a už se dveře rozlétly a v nich Mistr sám v teplácích, s nepostradatelným baretem na hlavě a také s hartusivými otázkami:

„*Copak neumíte číst? Proč jste nezavonil na oba zvonky? Kdybych byl zrovna v ateliéru, tak jsem vás neslyšel. A kdo vůbec jste?*“

Teprve nyní jsem mohl pozdravit a představit se. Odvolal jsem se na dopis, který jsem mu před několika dny odeslal, ale on prohlásil, že nic nedostal.

„*Ale když už jste tady, tak pojďte dál,*“ vyzval mě tónem smířlivějším.

Ve staromládeneckém bytě, do něhož jsem – ještě rozechvěn z nečekaného přijetí – s posvátnou úctou vstoupil, umělcova nevládná nálada roztála a proměnila se ve sdílné rozpoložení. Musím přiznat, že se tak stalo ani ne tak mojí osobní zásluhou, jako spíše díky tomu, že má přítomnost v něm oživila roj vzpomínek na Brno, město jeho mládí. Na Žabovřesky, kde bydlel a kde prý tehdy ještě dívky chodily v krojích, na expozici Zemského moravského muzea. Hlavně na kolekci národopisných sbírek a obrazárny. Ani bezmála šest desetiletí nemohlo v jeho mysli oslabit dojem, jež v něm moravská metropole zanechala.

Vždyť Jan Zrzavý – podle jeho vlastních slov – vděčil Brnu též za osudový životní zvrat, za to, že právě zde vlastně nastoupil svou uměleckou dráhu. Svědčí o tom zápisník z jeho nedokončených studií na brněnské obchodní škole z let 1911/1912, který se mi před lety dostal do rukou při zpracovávání malířova obsáhlého souboru neznámých kreseb a který umělec po sedmnácti letech vlastnoručně označil za autentický. Student zaplňoval stránky různými poznámkami, psanými dokonce i těsnopisem, zejména však drobnými kresbami perem, které zpravují, jakým směrem se ve skutečnosti ubíraly jeho myšlenky a představivost. S údivem jsem zíral na náčrty produchovněných lidských tváří, hlavně na miniaturní, detailně už propracované studie obrazových kompozic *Andělské návštěvy*, *Melancholie*, *Poutníků do Emauz*, jakož i dalších malířských děl, jimiž se umělec měl teprve zapsat do povědomí české novodobé kultury. Při pozdější identifikaci těchto skic, které vesměs nepřesahují rozměr poštovní známky, Jan Zrzavý přiznal, že je většinou kreslil při vyučování.

Za brněnských studií, k nimž se nechal přimět na naléhání rodičů, se prý roznemohl tak vážně, že lékař otci doporučil, aby jej vzal ze školy, že stejně déle jak několik měsíců žít nebude – ať se tedy po dobu, která mu ještě zbývá, věnuje svému malování. Otec lékařskému doporučení vyhověl, a tak si chlapec maloval a maloval... Vzpomínky Jana Zrzavého na jeho brněnské počátky, které jsem od něho za své první návštěvy vyslechl, jsem si později mohl osvěžit v paměti díky jeho životopisné knížce, kterou mi daroval a do níž mně vepsal věnování.

Jan Zrzavý nakonec k mému potěšení tehdy s prodejem *Sedící dívky* souhlasil, ale s podmínkou, že si pro obraz přijedu až zjara. „*Víte, koncem roku má být měnová reforma a já nechci zase přijít o peníze,*“ věcně zdůvodnil své rozhodnutí.

Jan Zrzavý, *Sedící dívka*, 1945, 82 x 61 cm, olej na plátně. Repro Karel Srp, Jana Orliková: Jan Zrzavý, *Academia* 2003

Měnová reforma se sice tentokrát nekonala, a já si za pár měsíců obraz odvezl a předložil jej nákupní komisi galerie. Po jistých komplikacích, které se však podařilo vyřešit, mohla být Zrzavého *Sedící dívka* zapsána do inventáře, aby se v galerii nadále stala chloubou kolekce českého moderního umění. Však mně také malíř neopomenul připomenout, jak výhodně získala Moravská galerie tuto neobyčejně jemnou malbu, jako by utkanou z drobných barevných bodů. Říkal:

„*Nedovedete si představit, kolik práce mně ten obraz dal, než jsem jej namaloval.*“

Několikrát jsem pak ještě vážil cestu po vyšlapaných dřevěných schodech vedoucích k umělcovu malostranskému bytu. Pozdější přijetí bývala už daleko přívětivější než to první. Takže jsem mohl do sbírek Moravské galerie získat několik dalších malířových děl, a to i v dobách, kdy už jiným prodávat odmítal.

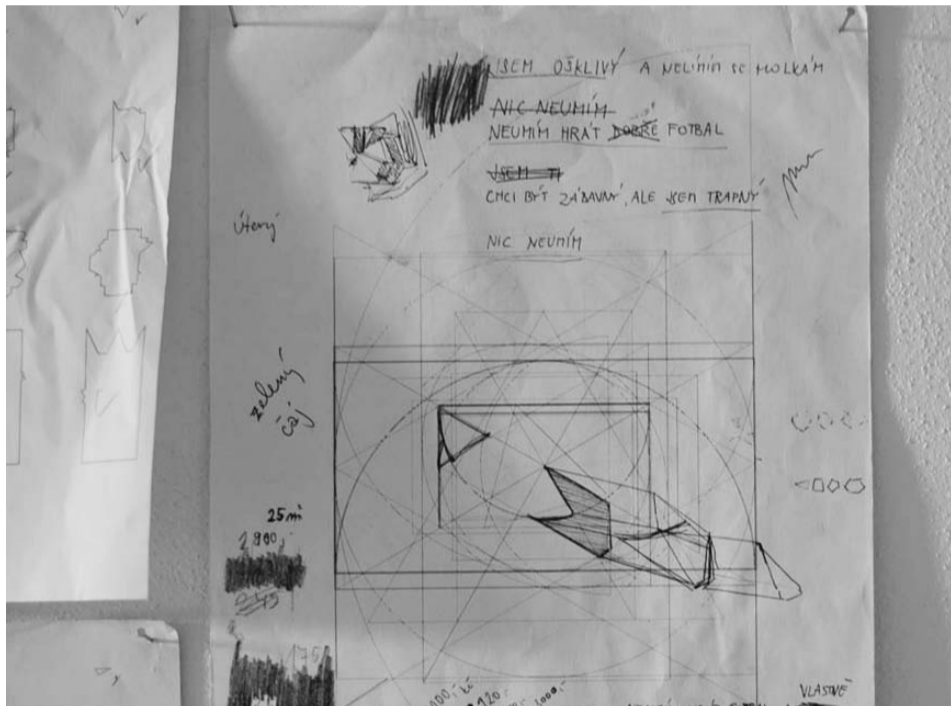
Ukázka z knihy Ještě že mám vzpomínky.

Architektura duše

Ostravský malíř, žák ateliéru Františka Kowolowského, finalista 4. ročníku Ceny kritiků za mladou malbu Josef Mladějovský nyní vystavuje v brněnské galerii OFF/FORMAT. Výstava nese název Komplexcity, což je jazyková hříčka, která naznačuje, že umělec ze svých komplexů citlivě vystavěl celé město.

MARTINA SCHNEIDEROVÁ

Každý máme své vlastní komplexy, ale jen málokdo z nás by na jejich základě koncipoval výstavu. Možná i tím, že si mladý malíř Josef Mladějovský (1986) vybral téma, které je téměř každému známé, podává divákovi pomocnou ruku k tomu, aby se ve výtvarníkově světě snadněji zorientoval a porovnal jej se svým. Metafora, kterou umělec divákům nabízí, je kouzelná, má totiž potenciál podnitit vás k dalšímu jejímu promýšlení.

Josef Mladějovský, přípravné kresby, komplexy získávají svůj tvar. Foto Martina Schneiderová

Boření mýtů

Když se po expozici Galerie OFF/FORMAT rozhlédnete a necháte na sebe výstavu působit pouze vizuálně, překvapí vás možná, že konceptuální umění se vám může i líbit. Obecně se má za to, že konceptuální umění je pro diváka únavné a vizuálně nepřitažlivé, protože pracuje s myšlenkami a záměrně zanedbává formální složku díla, tedy nějaký převod nápadů do konkrétních tvarů, barev, forem. Tak tomu bylo v dřevních dobách, když se koncept v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století rodil. V „extrémních“ případech může hmotné dílo docela chybět a může jej skutečně zastupovat jen myšlenka v podobě výroku.

Josef Mladějovský v Brně představuje dokonce tři hmatatelné projevy svých myšlenek, a to kresbu, malbu a objekt. Vše je laděno do škály šedi; ani tato monochromní volba není podle mě bez významu. Když vstoupíte do galerie, spatříte jako první přípravné kresby a počítačově zpracované diagramy. Skeptik si řekne, zase jakési čáranice, které tu budu muset luštit, a odejde k něčemu zajímavějšímu, co ho z protější stěny přiláká. Drzoun do toho píchne prstem, aha molitan. Na stěně visí ve třech řadách pod sebou jakési nepravidelné tvary, lze tu nalézt nějaký zárodek řádu, jsou řazeny přibližně od nejmenšího po největší. Skeptik pokračuje v úvahách, zase nějaké prázdné rámy, zase nějaká variace na chybění, na marnost. A jde dál. Za rohem ho však překvapí čtyři monumentálně působící objekty v prostoru a dva obrazy, jejichž několikrát lazurní vrstvy diváka zastaví. To muselo trvat dlouho. A pozor, to je ten moment. Moment, kdy divák začne uvažovat o tom, jestli by se celku výstavy přece jen neměl věnovat víc. Věc vykládám

trochu s nadsázkou, ale na výstavách se jako návštěvníci chováme různě.

Co je psáno...

Nás už si však Mladějovský získal, proto se na jeho výstavu zadíváme ještě jednou a pozorněji. Bystřejší brzy zjistí, že expozice má svou genezi; je členěna od surových návrhů v první části až ke komplexně vypilovaným objektům a malbám v prostorách za stěnou, které jsou pro diváka příjemným překvapením. Věžovité objekty mohou připomenout mrakodrapy,

je tomu tak i u Mladějovského. Autor vyslovil několik vět, které vyznívají jako osobní komplexy: *Jsem ošklivý a nelíbím se holcům. Chci být zábavný, ale jsem trapný. Neumím hrát fotbal, vlastně nic neumím.* Tyto věty dále zjednodušoval, například na heslo *Vždycky budu průměrný.* O každém druhu umění se tvrdí, že má vlastní slovník, vlastní abecedu. Toto metaforické vyjádření vzal Mladějovský doslova a upravil si latinu k obrazu svému; jednotlivá písmena přetvořil téměř k nepoznání, aby v této autorové abecedě mohl zapsat své komplexy, aby je mohl vepsat do díla. A tady počíná hra obraznosti a analogií.

Zápis jeho komplexů však nečteme jako běžný text, naopak vnímáme jej prostřednictvím objektů a maleb. Jednotlivá písmena daných vět vrství na sebe, překrývá a snad i zvětšuje, čímž se dopracovává k rozmanitým komponentům, z kterých nakonec postaví ony věžovité stavby. Podobně postupuje u malby. Ale divák se určitě nespokojí s poznáním, jak umělec pracuje. Chce také vědět proč, chce odhalit onu metaforu, kterou nám Mladějovský v různých formách předkládá.

Jakou barvu má tvůj komplex?

Odkud se berou naše komplexy, jak vypadají a co je utváří? Josef Mladějovský jim dal podobu šedivých věží sestavených z molitanových komponentů. Věže vypadají pevně, ale kdybyste do nich prstem šťouchli, architektura zdánlivě nedobytné stavby se v mžiku rozpadne. Možná tím Mladějovský naznačuje povahu komplexu jako takového. Co se jeví jako pevně zakořeněný problém prostupující celou osobností člověka, toho se lze kupodivu stejně snadno i zbavit, jen musí být učiněn první krok, první šťouchnutí. Umělec tu pracuje i se smyslovými klamy. Na první pohled se nám zdá, že je věž utvořena z nějakého těžkého kovu, je temná, má širokou základnu, jeví se jako masivní kus materiálu, s nímž bude těžké pohnout či manipulovat. Když přistoupíme blíže (když se na naše komplexy podíváme i z jiného úhlu), zjistíme, o jak velkou iluzi se jedná.

Josef Mladějovský (vlevo) a Jiří Valoch, z vernisáže výstavy Josefa Mladějovského v Galerii OFF/FORMAT. Foto Martina Schneiderová

Zajímavý je samotný akt vpisování komplexu do tvaru. Je to akt blížící se očištnému rituálu. Nejsou Mladějovského věže vlastně novodobými zdmi nářků?

Aktuální výstava Josefa Mladějovského v Galerii OFF/FORMAT je podnětná z mnoha důvodů. Její čistá geometrizující podoba odkazuje ke klasické moderně (před očima se nám mihne duch kubismu, konstruktivismu nebo suprematismu), která nás nejspíš naučila nevnímat geometrii pouze pragmaticky. Je tedy podnětná ve vztahu k dějinám umění a zamýšlení se nad tím, jak ovlivňují naše vnímání umění. Je však podnětná i v jiném, důležitějším rozměru, ve vztahu k nám samotným. Zamysleli jste se už nad tím, do jaké podoby byste své komplexy převdli vy? Z jakého materiálu byste je vytvořili, jaký byste jim dali tvar a jakou barvu?

Josef Mladějovský: *Komplexcity*. Galerie OFF/FORMAT, Brno, 18. dubna – 30. května 2012.

Pohled do expozice výstavy Josefa Mladějovského v Galerii OFF/FORMAT. Foto Martina Schneiderová

Literární police

Julian Barnes

VĚDOMÍ KONCE

Přeložil Petr Fantys

Odeon 2012, 155 stran.

Britskému prozaikovi, novináři a překladateli Julianu Barnesovi (1946) vyšlo v češtině již

šest knih. Svůj čtivý a neupovídaný styl si vybrušoval na esejích, díky nimž brzy získal pověst nejtípnějšího ostrovního stylisty. Esejistickému stylu zůstal věrný i ve svých románech a novelách. Sedmou Barnesovou knihou u nás vydanou je *Vědomí konce*, za niž autor získal v minulém roce britskou knižní cenu Man

Barbara Kingsolverová

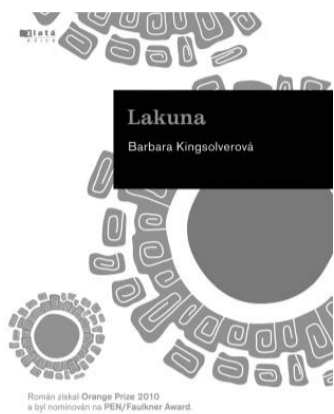
LAKUNA

Předložila Simoneta Dembická

Jota 2011, 528 stran.

Zájemce o tuto knihu se asi ze všeho nejdřív zeptá, co to vlastně ta titulní lakuna je. Po pravdě řečeno to znamená totéž co díra. Může jí být jak chybějící úsek textu, tak krasový útvar na mexickém pobřeží: průduch spojující moře s vnitrozemským jezerem. Oboje hrálo důležitou roli v životě hlavního hrdiny, spisovatele a životního smolaře Harrisona Shepherda, který se shodou okolností stal spolupracovníkem Diega Rivery i Lva Trockého, což k němu později přitáhlo nežádoucí pozornost Výboru pro neamerickou činnost. Autorka používá osvědčený model outsidera, který je bezděčným svědkem velké historie. Hlavní hrdina pochází z americko-mexického manželství, jeho osamělost prohlubuje snivá povaha i homosexuální orientace. Ačkoli kniha popisuje události třicátých a čtyřicátých let, dodává jim aktuální rozměr: davy zpitomělé mediálními kampaněmi bohužel nejsou jen politováníhodným výjevem z temné minulosti. Kingsolverová je přesvědčivá v líčení exotických barev, vůní a chutí či v psychologické drobnokresbě, inspirované románem Malcolma Lowryho *Pod sopkou*. Učinit postavami fiktivního příběhu skutečné historické osobnosti přináší riziko etické i estetické, autorka však oboje dokázala zvládnout a vytvořila knihu sofistikovanou a přítom čtenářsky přitažlivou.

-jg-

Roman získal Orange Prize 2010 a byl nominován na PEN/Faulkner Award.

Booker Prize. Kniha se tematicky zaměřuje na paměť, na subjektivnost vzpomínek a na jejich idealizování nejen před druhými, ale i před sebou samými. Vypravěčem je historik Tony Webster, který coby důchodce vzpomíná na svou nenápadnou existenci. Kromě dějové linky rekapitulující Websterův život je kniha prostoupena také úvahami o čase, paměti a dějinách. V druhé části se Websterovi do rukou dostává deník jeho spolužáka, který spáchal sebevraždu, a Webster zjišťuje, že některé události jeho života měly jiné příčiny, než si doposud myslel, nebo lépe, než si doposud namlouval.

-ms-

Richard Popel

GAJSTOVA SMRT

Akropolis 2011, 352 stran.

Gajstova smrt je závěrečnou částí tetralogie, která vznikala téměř dvě desetiletí a vydání jejích jednotlivých dílů (*Gajstova láska*, *Paradýzo*, *Paradýzo ztracené* a *znovunalezené*) bohužel prošlo bez pozornosti české literární kritiky. Autorem je Richard Popel (1946), který po roce 1968 odešel do Anglie a pracuje jako listonoš v Yorku. Pikareskní román je poučen na postmoderních postupech, autorův styl připomíná další exilové autory jako Jana Křesadla či Libuši Moníkovou. Vypravěčské postupy rodokapsů se prolínají se složitými úvahami o lidské identitě, kniha si vypůjčuje různé styly a motivy. Dějstům knihy je eurasijská supervelmoc i její odbojné a nadmíru exotické provincie. Popel si s obdivuhodnou erudiicí utahuje ze stereotypních

představ o ruské duši a ruské literatuře, hravý humor si podává ruku s nemilosrdně otevřenou reflexí absurdně kruté historie.

-jg-

Milena Bartlová

SKUTEČNÁ PŘÍTOMNOST Středověký obraz mezi ikonou a virtuální realitou

Argo 2012, 408 stran.

Milena Bartlová je profesorkou dějin umění, a přestože je zaměřením medievistka, věnuje se také vizuálním studiím, metodologii dějin umění a současně výtvarné publicistice. Tento široký rozhled pak uplatňuje v knize, která jak již napovídá název, vykládá středověký obraz jako živé umělecké dílo, nabízející divákovi současný prožitek, nikoli jen respekt k historické památce. V rámci aktuálního diskurzu „vědy o obraze“ (ve významu image, nikoliv picture) bohatě využívá interpretační metody s přesahy do oborů filosofie, religionistiky, sociologie či antropologie. Nejen inspirativní interpretace středověkých děl a přístupů k nim z pohledu dneška, vzhled do problematiky autorství, vzdělávacího významu umění či tvorby kinetických soch, ale také samotný jazyk knihy vytvářejí z uměleckohistorické studie poutavý a čtivý příběh.

-pk-

kulturystyka

LITERATURA

23. května 2012 představí v Galerii města Plzně spisovatel a literární historik **Ivo Fencel** svoji novou knihu Rok Joriky. Ukázky přečte herečka Kateřina Vínická.

24. května 2012 bude v knihovně v Brně-Maloměřicích číst své autobiografické povídky **Arnošt Goldflam**.

29. května 2012 pořádá pražská Galerie Montmartre setkání s **Paulem Wilsonem**, kanadským básníkem, bohemistou a kritikem, známým především díky působení ve skupině The Plastic People of the Universe.

HUDBA

22. května 2012 vystoupí v klubu Parník v Moravské Ostravě americký bluesový kytarista **Scott Henderson**.

25. května 2012 pořádá klub Galérka v Novém Jičíně komorní vystoupení jazzové zpěvačky **Petry Börnerové**, kterou doprovází kytaristé Miloš Železnák a Tomáš Bobrovniczy.

30. května 2012 od 19.30 zahrají společně v brněnském klubu Leitnerka legendy českého folku **Vladimír Merta** a **Vlastimil Třešňák**.

1.–2. června 2012 se v Třebíči po šestnácté koná rockový festival **Záměstí**. Vystoupí Kašpárek v rohlíku, Midi lidi, N.O.H.A. a další.

DIVADLO

20.–26. května 2012 se ve Zlíně uskuteční 17. ročník divadelního festivalu **Setkání/Stretnutie**. Na programu jsou mimo jiné představení Europeana (Národní divadlo Brno) a Kukura (Činoherní klub), sólová vystoupení Szidi Tobiasa a Ludka Munzara či výstava fotografií Jindřicha Štreita.

VÝSTAVY

Do 27. května 2012 je v Muzeu populární hudby (v prostorách Kulturního domu Kaštan v Praze-Břevnově)

přístupná výstava **Kristova léta českého punku**, která u příležitosti 33. výročí prvního punkového koncertu na našem území mapuje dějiny tohoto hudebního stylu a s ním spojeného způsobu života.

Do 3. června 2012 vystavuje v Galerii U Bílého jednoho rožce na náměstí v Klatovech malířka a scénografka **Xénia Hoffmeisterová**. Expozice má název Polykač barev.

Do 27. května 2012 je v brněnském Domě umění v Galerii Jaroslava Frágnera k vidění výstava **[ARTist]s, kulturní paměť**. Gerald Y Plattner a Ferdinand „Marshall“ Karl fotografují současné rakouské umělce, přičemž vycházejí z tradic portrétní malby různých uměleckých stylů a období s využitím současných technologií.

27. května 2012 končí v Domě U Kamenného zvonu první retrospektivní výstava **Adolfa Wölfliho** v České republice s názvem **Stvořitel univerza**. Švýcar Adolf Wölfli (1864–1930) strávil většinu života v léčebně pro duševně nemocné. Svoji sociální izolaci a duševní nemoc transformoval v nesmírný kreativní potenciál.

FILM

4. června 2012 v 19.00 se v pražském kině Lucerna uskuteční premiéra dokumentárního filmu Jana Skalíka **Nalezení na Ztraceném**, který zachycuje loňskou blokádu kácení v šumavské lokalitě Na Ztraceném a přináší pohledy vědců i samotných účastníků blokády, jejichž názory se v mnoha ohledech shodují. Po projekci následuje debata s politiky, vědci a zástupcem šumavské blokády o připraveném zákoně o Národním parku Šumava. Po registraci na webu dokumentu www.nalezennaztracenem.cz vstup volný.

RŮZNÉ

21.–24. května 2012 pořádá Skandinávský dům v Praze **Strindbergův týden**. Na programu budou přednášky o spisovatelově životě a díle i projekce filmů natočených podle jeho knih. 28. května se konají v Brně Ozvěny této akce.

26. května 2012 bude v Kyjově slavnostně odhalena pamětní deska na rodném domě filosofa a historika **Zdeňka Vašíčka** (1933–2011).

INZERCE

FOLKOVÉ PRÁZDNINY 2012

FOLKOVÉ PRAŽDNINY

BITTOVÁ & BITTI
Iva Bittová & Āikori & Tenores di Bitti „Mialinu Pira“ (IT)

THE UNTHANKS (GB)

NICOLAS PELLERIN (CA)
Nicolas Pellerin et les Grands Hurleurs

DAN BARTA
Dan Barta & Robert Balzar Trio

HRADIŠŤAN

JIRÍ STIVÍN
Čankišou, Coco Mbassi (CM),
Vladimír Mišík & ČDG,
Pavel Bobek & Malinaband,
Kapela ze wsi Warszawa (PL),
Čači Vorba (PL), Petr Piša & Zatrestand,
Shtetl Superstars & Jaroslav Svoboda (GB, CZ),
Fonó Folk Band (HU), Mari Kalkun trio (EE),
Marewrew (JP, BR), Altai Kai (RU),
Eric Bibb (US) & Habib Koite (ML),
Karandila Jr. (BG) , ...

Informace:
MěKS Náměšť nad Oslavou, tel. 568 620 493
email: info@folkoveprazdniny.cz
www.folkoveprazdniny.cz

NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU

JSME GENERÁLNÍM PARTNEREM
FOLKOVÝCH PRÁZDNIN

SKUPINA ČEZ

Otázka pro: Jaroslava Šabatu

Jiří Dienstbier představuje celým svým habitem, chováním i věkem nejpřirozenějšího reprezentanta generace narozené po roce 1989. Z tohoto hlediska je jeho kennedyovský věk jednou z jeho hlavních předností a výhod. Nejdůležitější však je, že představuje nosnou a jasnou alternativu vůči pravicovému režimu, jenž se zcela opotřeboval. A zároveň, jak ukazují jeho problémy s pražskými kmotry, se dokonale vymyká zástupu těch postav v sociální demokracii, které se nechtějí smířit s potřebou zásadní politické i mravní obnovy strany. Což znovu a dramaticky zvýraznila přízračná kauza středočeského hejtmána. A doufejme, že nejen v mladých očích se všelijací političtí mastodonti (mezi něž začíná být zařazován i dlouhou dobu populární Karel Schwarzenberg) znemožní ještě víc.

V sociální demokracii se rozhořel spor o nominaci prezidentského kandidáta. Vy jste se otevřeně vyslovil pro podporu Jiřího Dienstbiera. Proč?

Ve výzvě adresované ÚVV ČSSD, jenž má 19. května rozhodnout o stranickém kandidátovi (a kterou jsme sepsali spolu s Jakubem Patockou), se proto až pateticky zdůrazňuje, že česká společnost si zaslouží mít prezidenta, který bude věrohodným demokratem. Zatím se věci mají tak, že standarta s nápisem *Pravda vítězí* vlaje na Hradě jako bezděčná ironie. K tomu bych zde dodal, že naléhavě potřebujeme hlavu státu, která bude věrohodným evropským demokratem, který nebude pohrdat modrou vlajkou se zlatými hvězdami. Jiří Dienstbier splňuje oba nároky. Je reprezentantem sil, které chtějí zvrátit trend vedoucí k nedůvěře v demokracii doma i v Evropě. Evropská unie jistě potřebuje „radikální změnu“. V tom se Václav Klaus nemylí. Je však zcela mimo a děsí Evropany, když Evropské unii ordinuje sebedestrukci. Jiří Dienstbier je i v tom jeho pravým opakem.

Nepřeženu, když zdůrazním, že jako dobrý syn svého otce, který snil o nové mírové, demokratické a sjednocené Evropě, po rehabilitaci dobového jména republiky přímo prahne.

Význačný rysem Dienstbierovy osobnosti je jeho odpor ke konjunkturálnosti a oportunistu. Stále častěji a právem se zdůrazňuje, že základní politickou otázkou dneška se znovu stala otázka sociální. K tomu lze dodat jen jedno: Jiří Dienstbier se stal sociálním demokratem v době, kdy panoval zcela jiný duch. A stal se jím, protože jeho odpor k nadvládě nadnárodního kapitálu není v žádném ohledu předstíraný. Zkrátka: Jiřímu Dienstbierovi lze věřit, že na Pražském hradě dokáže být tím, koho v roli hlavy státu tato země skutečně potřebuje.

Jaroslav Šabata (1927) je politikolog a politický filosof.

FEJETON JANA DOČEKALA

Umění pláče (slzou spíše radostnou)

Věky pátráme po smyslu umění. Byly četné okamžiky, kdy jsme se již domnívali, že víme, v čem vězí. Ale zkušenost, jdoucí s bytím, vždy rozkryla nové představy a názory, jimiž zlomila dřívější mínění. A dotvrdila, že ono hledání nemůže být ukončeno, neboť ukončení nebylo by závěrem činu hledání, ale zánikem umění vůbec. Ptáme se proč, vždyť odhalení věci, její pojmenování a popsání, je přece nápadným jevem poznatelnosti světa. A dospíváme ke kardinalnímu zjištění:

Jelikož dávno neplatí ony tři kdysi podstatné prvky odlišující umění od ostatních druhů lidské činnosti (užití stanovených

postupů, nezbytnost specifických znalostí, vytváření konkrétních děl), bude z těsně možných přiblížení se k pravdě o skutečném smyslu umění patrně nejdůležitější to, které naznačí, že nad vším ční enigmatická nevyzpytatelnost, k níž na protilehlé větvi téhož stromu se váže premisa: Jsou-li zcela odhaleny všechny složité sjednocené stránky uměleckého díla, dílo pozbyvá záhadnosti latentního světla.

Dovršení díla však předchází tvorba – asociace umělcova rozumu a citu. Pro obživu, nebo ze zápalu náklonnosti? Žel, dosáhli jsme shrnuté situace, kdy málokterý umělec

uměním se užívá. V soutěži s jinými možnými objekty a látkami nivó lidské existence umění bolestně prohrává. Většinou není přijímáno jako hojná součást bohatství mysli. Proto pláče. Ale kdy v minulosti bylo bez spekulací dlouhodobě, otevřeně oslavováno a ctěno? Je tedy smířeno? Nemůže být. Umělci by ztratili svou identitu, s níž stále čekají na změnu. Umění pláče. Nevězí však na tragické scéně, žalostné jsou pouze okolnosti. Kanoucí slza je tedy spíše radostná. Pravděpodobně proto, že tvorba v pohnutí často utone v emocích, kdežto radost je tvořivá. I tehdy, když má částečně sevřené hrdlo.

KULTURNÍ NOVINY 11/2012. Vyšlo 21. května 2012.

Vydavatel: Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Bratislavská 48, 602 00 Brno. Registrace periodického tisku: MK ČR E 19722, ISSN 1804-8897.

Redakce:

Jiří Plocek – šéfredaktor, Veronika Dopitová, Martina Schneiderová, Iveta Šedová, Jakub Grombří, Petr Kovář.

Korektury:

Světlana Koprivová, Martina Vohralíková.

Typografie:

Miroslav Švejda. Návrh logotypu: Pavel Brabec. Kresby: Aleš Čuma. Tisk: Ringier Axel Springer Print CZ.

Informace o distribuci: druzstvo@kulturni-noviny.cz. Informace o předplatném: info@kulturni-noviny.cz. Kontakt na redakci: redakce@kulturni-noviny.cz.

Oprava:

V čísle 10 na straně 5 jsme omylem uvedli, že autorka článku o populitech na litevské politické scéně Markéta Škodová se narodila v roce 1975. Ve skutečnosti je její ročník narození našťásti až 1985. Slečně Škodové i čtenářům se omlouváme.

Redakce Kulturních novin

KALENDÁRIUM

bylo

24. května 1391 byla založena Betlémská kaple. Byla určena pro kázání v českém jazyce, vešly se do ní až tři tisíce osob. Od roku 1402 zde působil Jan Hus. Postupně přešla do vlastnictví Jednoty bratrské, jezuitů a Karlovy univerzity, roku 1786 byla zbořena, k znovuoživení došlo roku 1954.

1. června 1811 byl vydán všeobecný občanský zákoník, který zaváděl v monarchii (mimo Uhry) jednotné občanské právo pro příslušníky všech stavů; vstoupil v platnost 1. ledna 1812. Zejména zdůrazňoval rovnost všech občanů před zákonem (pracovalo se na něm od roku 1753).

1. června 1850 byly vydány první poštovní známky v habsburské monarchii (série císařský znak s korunou v hodnotě 1, 2, 3, 6 a 9 krejcarů); druhá série byla ozdobena hlavou císaře.

29. května 1855 bylo zrušeno vězení na Špilberku.

21. května 1881 bylo v Praze instalováno první soukromé telefonní vedení; veřejné telefonní spojení bylo zahájeno 11. srpna 1882 za účasti 11 stanic. Po Praze následovala další města – Liberec, Brno, Plzeň.

22. května 1906 si bratři Wrightovi nechali patentovat letadlo.

26. května 1928 bylo otevřeno nově vybudované Brněnské výstaviště.

24. května 1934 byl v prezidentských volbách zvolen (již počtvrté) hlavou ČSR T. G. Masaryk; obdržel 327 hlasů, jeho protikandidát Klement Gottwald 38 hlasů (53 lístků bylo prázdných).

27. května 1942 provedli členové desantu Anthropoid z Velké Británie J. Kubiš a J. Gabčík atentát na R. Heydricha. Bezprostředně po atentátu došlo k vyhlášení stanného práva. Následovalo zatýkání a hromadné popravy (tzv. heydrichiáda); mezi popravenými byli například bývalý premiér A. Eliáš a V. Vančura. Celkem bylo zatčeno 3188 osob a popraveno 1585 osob.

31. května 1950 začal v Praze inscenovaný proces s doktorkou Miladou Horákovou, přední funkciónářkou národně socialistické strany a předsedkyní Rady československých žen; spolu s ní bylo obžalováno dalších dvanáct osob.

29. května 1980 byla v rekonstruovaném Anežském klášteře v Praze otevřena stálá expozice Národní galerie České výtvarné umění XIX. století; tato expozice nyní sídlí v Jiřském klášteře na Pražském hradě.

28. května 1988 byl zveřejněn Manifest nezávislé skupiny České děti, v němž bylo vyhlášeno trvání Českého království a předloženy jejich požadavky (navrácení majetku do rukou církve, totální přestavba ekonomiky země, zamezení znečišťování životního prostředí a jiné).

-ms-